

UNIVERZA V LJUBLJANI
FAKULTETA ZA DRUŽBENE VEDE

MIRA KOTLICA

MENTORICA: RED. PROF. DR. TANJA RENER

**VLOGA MEDIJEV IN NJIHOV VPLIV NA OBLIKOVANJE JAVNEGA
MNENJA O (PREPOVEDANIH) DROGAH**

DIPLOMSKO DELO

LJUBLJANA, 2005

ZAHVALA

HVALA!

*Mami in očetu, ker me imata rada in verjameta vame.
Idi Bulatović za vso podporo pri doseganju enega mojih življenjskih ciljev.
Tini, ker mi je stala ob strani in priskočila na pomoč vsakič, ko se je zataknilo.*

Mentorici red.prof.dr. Tanji Rener za nasvete in usmeritve.

Vsem, ki ste moja študentska leta naredili nepozabna.

In tebi, Miha, ker si tu.

KAZALO VSEBINE

1. UVOD	2
2. VLOGA MEDIJEV V SODOBNI DRUŽBI	4
2.1 ČAS MNOŽIČNIH OBČIL	5
2.2 POROČANJE KOMUNIKATORJEV	7
2.2.1 <i>Novinarska objektivnost</i>	10
2.3 POMEN IZOBRAŽEVANJA NOVINARJEV	11
3. INFORMACIJA JE MOČ ZA ODLOČANJE	13
3.1 TEMELJNE INFORMACIJE O PREPOVEDANIH DROGAH	15
3.2 DEFINICIJE IN STOPNJE ODVISNOSTI	18
3.3 ZDRAVLJENJE IN SOCIALNA REHABILITACIJA ODVISNIH OSEB	20
4. MEDIJSKO POROČANJE O PROBLEMATIKI DROG	21
4.1 POROČANJE O PROBLEMATIKI DROG V TUJIH MEDIJIH	24
4.2 POROČANJE MEDIJEV V SLOVENSKEM PROSTORU	26
4.3 ANALIZA NOVINARSKIH IZDELKOV V MEDIJIH	28
5. VPLIV POROČANJA MEDIJEV	36
5.1 POMEN POROČANJA MEDIJEV PRI EDUKACIJI PREBIVALSTVA O DROGAH	39
5.2 POMEN POROČANJA MEDIJEV PRI PREVENCIJI ZLORABE DROG	42
6. SKLEP	47
7. SEZNAM LITERATURE	52

1. UVOD

Težave vsakdanjega življenja rešujemo ljudje na različne načine. Kljub temu, da jih večino rešimo na neformalen način, s pomočjo svojih bližnjih, pa so se ob razvoju človeštva razvili številni institucionalni načini reševanja težav tako posameznikov kot skupin. Vsi ti načini sicer temeljijo v zavedanju soodgovornosti za skupno bivanje, vendar so ti temelji v svojih institucionalnih oblikah lahko precej neprepoznavni. Institucije oziroma tako imenovani sistemi reševanja, ki svoja ravnanja utemeljujejo na »objektivni« znanstveni logiki oziroma na logiki obče veljavnih družbenih vrednot, se pogostokrat znajdejo v nemočnem položaju, ko jim je podeljen mandat za »ureditev« tistih posameznikov in skupin prebivalstva, ki nočejo ali ne zmorejo živeti normalno.

Uživanje prepovedanih drog je eden tistih družbenih fenomenov, ki jim zahodna civilizacija posveča ogromno pozornosti. Na politični ravni se ohranja zahteva po tem, da bi prepovedane droge izginile iz vsakdanjega življenja. V vsakdanjosti pa smo priča stalni rasti števila ljudi, ki prepovedane droge uživajo. Zaradi nezmožnosti družbe, da bi preprečila ta porast, postajajo zahteve po dekriminalizaciji in legalizaciji drog že povsem legitimne. Legitimnost teh zahtev se utemeljuje predvsem z ugotovitvijo, da je škoda, ki jo posamezniku in družbi prinaša uživanje prepovedanih drog, v največji meri povezana z marginalizacijo, t.j. položajem socialne izključenosti uživalcev drog.

Odvisnost je družbeni pojav mnogoterih vzrokov. Vseh ni možno definirati in ne določiti in izvirajo tako iz osebe same kot iz družinskega ali socialno-kulturnega in političnega okolja. Zaradi tega reševanje problemov ne more biti odvisno le od služb, ki se ukvarjajo s temi problemi. Te sicer imajo pomembno vlogo, da intervenirajo v okviru socialnih, zdravstvenih in vzgojnih služb s točno določenimi nalogami in funkcijami, ki izhajajo iz zakonodaje, toda same niso zadostne. Osnovno in odločilno je dejavno sodelovanje tistih, ki imajo družbene in ekonomske odgovornosti, kar pa je tudi pogoj za celosten razvoj potencialnih služb. Skrb za zdravje zasvojenih oseb se ne more končati v specialističnih službah, saj mnogovrstnost problematike nujno zahteva sodelovanje različnih služb in različnih poklicev. Prav na tem področju pa je vloga medijev v sodobni družbi vedno večja, saj med njihove poglavitne vloge vsekakor sodi informiranje, posebno mesto med informacijami pa ima poročanje o družbeno negativnih pojavih.

V demokratični družbi naj bi bila ena izmed temeljnih nalog medijev tudi objektivno poročanje in obveščanje o kriminaliteti ter seznanjanje javnosti z mejami med dovoljenim in nedovoljenim vedenjem. Z obveščanjem in ob njem se razvija in nastaja tudi podoba o družbeno negativnih pojavih. Ta je lahko objektivna, lahko pa tudi popolnoma izkrivljena. Naloga vsakega novinarja poročevalca pa je, da se pri poročanju dokoplje do čimbolj objektivne resnice, da bi jo posredoval naslovníkom svojega sporočila. Pri tem mora nadzorovati čustveno plat svojega poročanja. Vsako odstopanje od tega pravila prinaša nevarnost, da se bo njegovo poročanje izkrivilo v smeri kršitev izbranega novinarskega žanra ter povzročilo motnjo med njim in sprejemnikom njegovega sporočila. Zavestni nadzor nad uravnoteženostjo med racionalnim in čustvenim pristopom k novinarskemu sporočanju zato spada k temeljem novinarske profesije.

Mediji s svojim poročanjem soustvarjajo podobe ljudi in veljajo poleg drugih dejavnikov za enega najmočnejših vplivov na oblikovanje stališč in vrednot. Prav zato sem se v svojem diplomskem delu osredotočila na vlogo medijev in njihovem vplivu na oblikovanje javnega mnenja o prepovedanih drogah.

V prvem delu sem prikazala vlogo medijev in komunikatorjev v sodobni družbi. Precej prostora sem namenila novinarski etiki in načelom, ki jih mora vsak komunikator upoštevati pri svojem delu, če želi, da se pri poročanju dokoplje do čimbolj objektivne resnice.

Drugi del se ukvarja s teoretičnimi izhodišči in teorijo odvisnosti. Predstavljeni so osnovni pojmi o prepovedanih drogah in smernice o zdravljenju in socialni rehabilitaciji odvisnosti od prepovedanih drog.

Eno najpomembnejših poglavij v moji diplomski nalogi je tretji del, kjer sem se osredotočila na medijsko poročanje o problematiki povezani s prepovedanimi drogami. Opravila sem tudi krajšo analizo objavljenih člankov, ki se nanaša predvsem na kršitve posameznih členov etičnega kodeksa novinarjev. Izbor člankov je naključen, nesistematičen in vezan predvsem na obdobje nastajanja tega diplomskega dela. Z njimi ne želim dokazovati nestrokovnosti in neznanja poročevalcev, temveč stvari prikazujem zgolj teoretično, ilustrativno.

V četrtem delu sem prikazala pomen poročanja medijev in njihovo vlogo, ki jo lahko le-ti odigrajo pri edukaciji prebivalstva in pri splošni prevenciji zlorabe drog.

2. VLOGA MEDIJEV V SODOBNI DRUŽBI

Beseda *javna občila* veliki večini pomeni televizijo, radio in časopise. To je deloma sicer točno, vendar izobraževanje uporablja veliko večji medijski arzenal, kot so posterji, letaki, brošure, zloženke, videokasete, DVD-ji in seveda internet. Splošna značilnost javnih občil je, da načeloma ne izključujejo nikogar. Javna občila so vsakomur dostopna, vendar med njimi obstajajo mnoge razlike. Najbolj znana medija, televizija in radio, dosežeta dejansko vsakega človeka, medtem ko sporočilo plakata npr. na postaji vidijo le potniki. Tiskani mediji in še posebej radio, ne sledijo takemu napredku kot na primer televizija, ki izvaja velik vpliv, ne samo zato, ker seže do velikega števila ljudi, ampak tudi zato, ker ima avtoritete. Je zelo prodoren medij tudi zaradi svoje dvodimenzionalnosti, slišne in vidne, ki jo sodobna tehnologija kar v največji meri izkorišča.

V svetu medijev ter v krogih zdravstvenega izobraževanja ter izobraževanja o drogah pogosto razlikujemo med širšo in ožjo uporabo javnih občil. Televizija je najpogosteje uporabljan »širok« medij, saj ima zelo širok domet in je splošno cenjena kot ugleden in zanesljiv medij. Tiskani mediji, npr. časopisi, tedniki in brošure so veliko bolj »ozki«. Vsi ne berejo istega časopisa ali istega tednika ali celo niso pismeni. Učinkovanje izobraževalnega sporočila ali oglasa je tu veliko bolj posredno. Je pa tudi del celega števila drugih sporočil, tako da moramo računati tudi na bralčevo selektivnost.

Mediji so postali nenadomestljivo sredstvo za vse, kar komunikologiji daje prednost, ker zadovoljujejo prenekatero socialne, družbene in druge potrebe s svojimi informativnimi vzgojnimi in ustvarjalnimi vlogami, z nadzorstvene plati jih lahko štejemo kot neformalne kontrolne mehanizme, s kriminološke pa kot kriminogene po eni in preprečevalne dejavnike po drugi plati.

Ob proučevanju različne literature pri pisanju tega poglavja mi je posebej blizu razmišljanje Tomori Žmucove o medijih (Tomori Žmuc, 2000: 8):

V slabo zameno za odtujevanje v medsebojnih odnosih prinaša nova oblika slab nadomestek – medije, ki znajo pasivnega prejemnika polniti tudi z »instant« zadostitvami vprašljive vrednosti. Identifikacija z junakinjami in

junaki nanizank gledalcu kar na domačem kavču /.../ omogoča doživeti vse velike sladkosti in tragedije »velikega« življenja. Hkrati pa zapolnijo potrebe po vznemirjenju, da se v dejanskem življenju ni več treba truditi zanj. Sodobna tehnika ponuja /.../ možnosti neomejenih komunikacij, v katerih ni veliko tveganja zavrnitve in le malo možnosti za izraz in preverjanje pravega čustva.«

2.1 Čas množičnih občil

Obdobje, v katerem živimo in delujemo, lahko zaradi poplave različnih medijev imenujemo doba medijske fascinacije, doba množičnih občil. Ena od opredelitev sodobnega časa je, da živimo v informacijski družbi, ki jo povežemo s t.i. komunikacijsko revolucijo. Ta je v Zahodno Evropo prišla iz ZDA in Japonske v osemdesetih letih. S komunikacijsko revolucijo označujemo »specifične tehnologije in storitve, ki so z novimi tehnologijami povezane, predvsem pa odpravo ali preoblikovanje poprej trdno določenih meja med telekomunikacijami in računalništvom« (Splichal, 1990: 776). Kot navaja Splichal (prav tam), je razvoj sodobnih informacijskih in komunikacijskih tehnologij:

Neizmerno povečal tehnične zmogljivosti za prenos informacij, tako da so praktično postale neomejene. Še v industrijski družbi so bile tehnične zmogljivosti za prenos informacij »redka dobrina« /.../ Komunikacijska revolucija je tehnične omejitve odpravila, kar je spodbudilo podjetniški interes za komercialna vlaganja in seveda profite v novi industriji. Zasebna vlaganja so močno pospešila razvoj informacijskega sektorja po vsem razvitem svetu...

Sodobne komunikološke teorije med temeljnimi funkcijami množičnih občil navajajo informiranje, oblikovanje javnega mnenja, vzgojo in zabavo. Ob funkciji *informirati* je treba posebej izpostaviti pomen množičnih občil za splošen koncept demokracije. »Ker je prav množično komuniciranje tista oblika komuniciranja, ki naj bi bila aktivno ali pasivno – v načelu – dostopna vsem ljudem, je dokaj razumljivo, čeprav ne vedno legitimno, da je prav ta oblika komuniciranja v središču razprav, ko gre za vprašanje demokracije,« piše Splichal

(1992: 2). Demokracija brez množičnih občil ni možna. Kot ugotavlja Sparks, ni »možno predlagati niti najbolj omejenih in formalnih definicij demokracije, ki ne bi priznavale integralne vloge medijev v dejanskem delovanju vseh njenih elementov« (Sparks, 1995: 45). Ena njihovih tradicionalnih vlog namreč je, da oskrbujejo ljudi z informacijami, ki jih ti potrebujejo, da bi bili demokratični državljani:

Od antične Grčije naprej je splošna koncepcija demokracije predpostavljala odprt in komunikacijski sistem, s čimer naj bi bile zagotovljene na informacijah utemeljene odločitve o javnih zadevah, to pa predpostavlja dobro obveščenost državljanov, njihov interes /.../ za politiko, enakost v pravici govora in sodelovanja v odločanju ter javno obravnavanje vseh odločitev (Splichal, 1992: 2).

V demokraciji pogosto omenjena vloga množičnih občil je tudi njihova nadzorna funkcija. Množična občila naj bi delovala kot sedma sila in ne morejo biti del elite, ampak morajo zavzemati mesto med javnostjo in oblastjo. Pri tem se postavlja vprašanje, kdo (če sploh kdo) usmerja množična občila današnje dobe. Točka, na kateri se križata odločilni motiv množičnih občil tako v postsocialističnih državah kot tudi drugje po svetu, je dobiček. Informiranje in komuniciranje sta zelo donosna posla. Ni mogoče zanikati, da množična občila delujejo po podjetniških načelih, kar pomeni, da želijo pritegniti čim večje občinstvo. Številno občinstvo namreč poveča prihodke od oglaševanja, ki so večji vir dohodkov. Dobitek je torej glavno gonilo dobe množičnih občil. Pri tem je pomembno vedeti, da dobičkonosno usmerjena množična občila človeka ne upoštevajo kot naslovnika, kot osebo, ki je cilj sam na sebi. Cilj je v dobičku. Ali to pomeni, da lahko ustvarjalci medijske realnosti skonstruirajo vse, kar bo zadovoljevalo okus javnosti, kar se bo dobro prodajalo?! Če sprejmemo to merilo, je dovoljeno snemati umirajoče, nadlegovati žalujoče, razkrivati vse podrobnosti iz zasebnega življenja posameznih ljudi in nenazadnje tudi lagati.

Tudi Slovenija se sooča s komercializacijo množičnih občil, kar se kaže v »izboru vsebine in v jeziku novinarskega pisanja« (Košir, 1993: 2). Čas množičnih občil v Sloveniji med drugim zaznamuje kabelska televizija, novi regionalni televizijski programi, številne komercialne radijske postaje, novi časniki in časopisi z izrazito komercialno usmerjenostjo. Za nove bralce, gledalce in poslušalce ter za ohranitev starih je treba tekmovati, in sicer tako, da jim množično občilo zagotovi vsebine, ki jih bodo kupili. Visoke naklade in množično občinstvo

omogočajo, da so množična občila zanimiva za oglaševalce, se pravi za denar, dobiček oziroma preživetje.

Dejstvo je, da se etične vrednote pogosto ne skladajo s tržno logiko; celo nasprotno, neetično novinarstvo se prodaja z dobički. Ustvarjalci medijskih podob se opirajo na svobodo kot izhodiščno točko svojega delovanja, osebna odgovornost novinarjev in drugih udeležencev v množičnem komuniciranju je pogosto potisnjena v pozabo. Doba množičnih občil torej potrebuje etiko, ki osmišlja nagovor osebe kot najvišji cilj, tega pa novinarji pogosto ne spoštujejo.

2.2 Poročanje komunikatorjev

Novinarska etika je etika novinarjev in teoretski diskurz o normah, ki so temelj novinarjeve moralne izbire. Novinarska morala pa pomeni konkretno ravnanje novinarjev v določenem kraju in času in je niz določenih moralnih standardov oziroma norm (Poler, 1996). Prav zato morajo pri svojem delu novinarji, ki si prizadevajo za čim bolj etično in moralno nesporno novinarstvo, upoštevati naslednja načela (Lambeth, 1992: 23-47):

1. **Načelo podajanja resnice:** poročanje in pridobivanje informacij mora biti natančno, ključnega pomena pa je preverjanje informacij.
2. **Načelo pravičnosti:** poudarek je na novinarjevi nepristranskosti, ki mora vsebovati popolnost in pomembnost informacij, odkritosrčnost in iskrenost do bralca ter neposrednost.
3. **Načelo svobode:** ne sme biti nobenih strankarskih pritiskov na novinarje in novinarsko delo, prav tako ne sme priti do novinarjeve odvisnosti od virov informacij.
4. **Načelo humanosti:** s svojimi članki novinar ne sme povzročati kakršnekoli neposredne ali namerne škode drugim osebam.
5. **Načelo odgovorne svobode govora:** poudarek je na odgovornosti, ki jo imajo mediji do javnosti.

Splošno in posebno razsežnost moralnega v novinarstvu združuje tudi Mednarodni častni kodeks novinarjev, ki pravi:

1. da je svoboda obveščanja temelj vseh svoboščin iz Ustavne listine Združenih narodov in Splošne deklaracije o človekovih pravicah;
2. da te svoboščine najbolj varujejo novinarji, ki so pri objavljanju in pojasnjevanju dejstev moralno zavezani, da so zvesti resnici;
3. da so obrekovanje, neutemeljena obtožba in plagiat hudi profesionalni prekrški;
4. da zaradi javne radovednosti in zanimivosti ni dovoljeno posegati v zasebno življenje ljudi in
5. da so za polno spoštovanje profesionalne časti odgovorni novinarji, ne vlade (Živojinović, 1990:97).

Društvo slovenskih novinarjev pa je novembra 1991 sprejelo etični kodeks, ki vsebuje naslednje člene (1991):

1. Novinarjeva temeljna obveznost je resnično in neponarejeno obveščanje javnosti. Novinar poroča kot očividec ali na osnovi dejstev in dokazil znanega porekla. Izpuščanje bistvenih in novinarju znanih dejstev, prikrivanje in zapiranje informacij ali ponarejanje dokumentov je v nasprotju s Kodeksom. Norma resničnosti velja za besedilo, sliko in zvok. Nesprejemljiva je zloraba z rezanjem, montažo ali na način, ki ponareja bistvo vira. Novinarjeva pravica je, da neovirano zbira in posreduje informacije in da obvešča o primerih, če ga pri tem nezakonito in neutemeljeno ovirajo.
2. Informacije v sliki in besedi, namenjene objavi, je dolžan novinar skrbno preveriti. Njihova predelava, naslovi in podnapisi ne smejo potvarjati vsebine, nepotrjene vesti, govorice in ugibanja je treba v tem smislu označiti. Primerno mora biti označena tudi simbolna in arhivska slika. Plagiat je nezdržljiv z novinarskim kodeksom.
3. Novinar je dolžan ločiti informacijo in komentar. Razvidna mora biti razlika med poročilom o dejstvih in komentarjem.
4. Informacijo ali trditev, za katero se izkaže, da je napačna, mora novinar, ki jo je objavil – ali njegovo uredništvo – nemudoma in samoiniciativno ter v primerni obliki popraviti.
5. V nasprotju s Kodeksom je uporaba nezakonitih in nepoštenih sredstev pri zbiranju informacij, dokaznih gradiv in slik.

6. Novinar je dolžan spoštovati zaupnost, ki jo je zahteval informacijski vir. Novinar spoštuje poslovno skrivnost, sme zavrniti pričanje in ima pravico, da ne razkrije vira informacije.
7. Nezdržljivo z novinarskim kodeksom je akviziterstvo, sprejemanje podkupnine ali objavljanje informacij v korist zunanjega naročnika. Reklamna sporočila in oglasi morajo biti nedvoumno in razpoznavno ločeni od novinarskih sporočil.
8. Novinar varuje človeško osebnost in njegovo intimo pred neupravičenim in senzacionalističnim razkrivanjem v javnosti. Posebno je pozoren, ko poroča o nesrečah, družinskih tragedijah, boleznih, otrocih in mladoletnih. Kadar obvešča s področja pravosodja, upošteva, da ni nihče kriv, dokler ni pravnomočno obsojen. Nezdržljivo s Kodeksom je povečevanje kriminala, terorizma, nasilja in nečlovečnosti.
9. Objavljanje neosnovanih obtožb, napadov, laži, razžalitev in klevet je v nasprotju z novinarskim Kodeksom.
10. Nezdržljiva s Kodeksom je diskriminacija na osnovi spola, pripadnosti etnični, verski, socialni in narodni skupini, žalitev verskih čustev in običajev, vojno hujskaštvo ter netenje mednacionalnih trenj.
11. Novinar ima pravico brez posledic zavrniti nalogo, ki je v nasprotju s tem Kodeksom in osebnim prepričanjem. Nihče mu brez soglasja ne sme vsebinsko spremeniti, predelati in bistveno skrajšati novinarskega izdelka. Novinar ima pravico podpisovati svoje prispevke. Novinarja ni mogoče podpisovati brez njegove vednosti ali proti njegovi volji.
12. Novinar se je v duhu Kodeksa dolžan odzvati vabilu na razpravo Častnega rabsodišča in spoštovati njegove rabsodbe. V duhu Kodeksa prizadeta stran objavi odločitve Častnega rabsodišča.

Naj omenim še Vidičevo (1996: 9-10), ki je v svoji diplomski nalogi na podlagi Laitiliajevih primerjalnih študij evropskih novinarskih kodeksov opozorila na štiri skupine družbenih dejavnikov, katerim so v smislu javnosti novinarji, v skladu z etičnimi kodeksi, odgovorni:

- a) resničnost informacij
- b) jasnost in nedvoumnost informacij
- c) obrambe pravic javnosti in
- d) odgovornost novinarjev kot ustvarjalcev javnega mnenja.

Žal pa kljub Kodeksu in številnim napotkom za kakovostno novinarstvo prihaja do novinarskih napak, za katere ni vedno odgovoren le novinar, ampak tudi institucionalizirane strukture odločanja. Zagotovo pa imata etični kodeks in profesionalna vloga večji vpliv na medijsko vsebino kot novinarjeve osebne vrednote, stališča in drža.

2.2.1 Novinarska objektivnost

Resnične objektivnosti ni mogoče doseči. Vsakogar od nas oblikujejo ozadje in izkušnje, ki neizogibno vplivajo na to, kako vidimo stvari in kako delujemo kot novinarji. Tega vpliva ne moremo zanikati; toda objektivnost je cilj, ki je vreden truda, in kot etičen novinar moraš prepoznati in premagati zelo človeško nagnjenje, ki dopušča vpliv osebnih občutkov na tvoje poročanje in pisanje. (Fink, 1988:18)

Novinarski poklic uresničuje temeljno človekovo pravico *biti informiran* in *informirati*. Deklaracije in kodeksi novinarske etike zahtevajo, da bo novinarsko sporočilo verodostojno in točno, vendar pa se Kodeks novinarjev Slovenije izogiba poudarjeni zahtevi po objektivnem sporočanju. Ta zahteva je zapisana le med smernicami (glej Kodeks).

Zahteva po novinarski objektivnosti predpostavlja, da novinar brez subjektivnih primesi sporoča vsebino tako, kakor se je v resnici zgodilo. Objektivno naj bi bilo tisto sporočilo, v katerem ni prepoznavno novinarjevo mesto izrekanja, ki je mesto interpretacije in je vrednostno nevtralnno. Novinarska objektivnost je ideal, h kateremu je potrebno stremeti kljub zavedanju, da ga ni mogoče doseči. Res je, da objektivnosti ni mogoče meriti, da pa se preveriti, zato slovenski kodeks v prvem členu od novinarja zahteva, da poroča na osnovi dejstev in dokazil znanega izvora. (Košir, 2003: 110-115)

»Išči resnico in jo poročaj kolikor je mogoče celovito,« je prvo od treh vodilnih načel za novinarje, ki jih navajajo Black, Steele in Barney (1993:11)

Novinar mora uresničevati temeljno človekovo pravico do resničnih informacij. Novinarji skušajo uresničiti normo objektivnosti z ločitvijo od osebnih vrednot in z nepristranskostjo do razpletov dogodkov. Večina novinarjev vidi objektivnost kot pozitivno vrednoto, ker jim pomaga izključiti politično enostranske novice. Bistveni značilnosti objektivnosti pa sta

točnost novinarskih informacij in popolnost poročanja. Merljiv kazalec stopnje objektivnosti novinarskega prispevka je delež izpolnjenih pravil, metakriterij za obe ključni načeli pa preverjanje informacij. Če se kljub novinarskim prizadevanjem po objektivnem poročanju zahteva po resničnosti informacij nanaša samo na navedene vire, ne pa na dejansko stanje, je novinarski prispevek manj objektivni. Objektivnost določenega prispevka pa je dosegljiva postopoma.

Odkar je objektivnost prepoznana kot ključna novinarska norma, se vedno znova pojavljajo tako kritiki kot zagovorniki te norme. Mnogi zagovorniki norme objektivnosti definirajo objektivnost kot temeljni cilj analitičnega novinarstva, ki v svoji osnovni naravi obstaja le v ameriških učbenikih. Na drugi strani pa kritiki izhajajo iz stališča, da vse obstaja le na subjektivni ravni, torej tudi novinarsko delo. Na vprašanje, kako naj se novinarji najbolj približajo objektivnosti, lahko odgovorimo, da z jasno predstavitvijo svojih subjektivnih vplivov. Prav zato lahko kot cilj objektivnega poročanja razumemo prizadevanje novinarja, da bi občinstvu predstavil kar se da dejansko stanje. Temeljna zahteva kakovostnega novinarstva je namreč občinstvu predstaviti nepopačeno sliko. (Erjavec, 1999: 40-45)

2.3 Pomen izobraževanja novinarjev

V zadnjih dvajsetih letih so nosilci izobraževanja o drogah za posredovanje izobraževalnih sporočil širšemu občinstvu vse več uporabljali masovne medije. Na prvi pogled so si vse različne vrste kampanj podobne predvsem po tem, da so se odločile za uporabo javnih občil zaradi predpostavke, da kampanje javnih občil močno vplivajo na obnašanje ljudi. Ob natančnejšem pregledu pa opazimo med kampanjami take razlike, da postane kvalitativna primerjava med njimi veliko težja. V nekaterih kampanjah starejšega datuma na žalost manjkajo jasno oblikovani operativni cilji, kar zadeva zaželene spremembe v odnosih, socialnih normah ali obnašanju. V večini kampanj ne najdemo veliko več kot zgolj fraze, kot so »zavedanje o škodljivih učinkih zlorabe drog«, »sprememba mentalitete«, »vpliv na socialne norme«, ipd.- torej cilje, ki jih je težko znanstveno primerjati (Tulj Pucelj, 1995: 27-28).

Slovenija, kot tudi večina drugih držav, nima zakonsko urejenega vstopa v novinarski poklic. Novinarski poklic lahko opravlja vsakdo, ki se spozna na katero izmed družboslovnih, specializiranih pa tudi tehniških in naravoslovnih področij, in »zna pisati«. Mnogokrat posebna novinarska izobrazba ni niti zaželeno. Novinarji vsekakor nimajo monopola nad opravljanjem profesionalne dejavnosti. Toda če novinarji po eni strani ne razpolagajo z monopolnimi sposobnostmi in po drugi strani opravljajo funkcije, ki so ključnega pomena za vsako družbo, se postavlja vprašanje, ali je novinarstvo sploh lahko profesija.

Ključni vidik vsake profesionalne dejavnosti je izobraževanje. Ena temeljnih usmeritev v novinarstvu je tudi večji pomen strokovne izobrazbe. Vendar bo uveljavitev novinarskih šol verjetno tako dolgo problematična, dokler ne bo specifična novinarska izobrazba zakonsko določena kot pogoj za opravljanje novinarskega poklica.

Univerzitetno izobraževanje novinarjev v Sloveniji poteka na Fakulteti za družbene vede. Kot največja slabost tega študija je zagotovo pomanjkljiva povezava fakultete in novinarskih hiš. Novinarska praksa je namreč nujen in koristen del novinarskega izobraževanja, ki skupaj s teoretičnim znanjem sestavlja neizogibno celoto, ki novinarja opremi z veščinami in intelektualno osnovo za kakovostno opravljanje novinarskega poklica.

Da je ustrezen novinarski izobraževalni sistem pomembno merilo profesionalizacije in novinarske kakovosti, ni dvoma. K profesionalizaciji novinarstva in k izboljšanju novinarske kvalitete pa lahko odločilno vpliva tudi visoka raven novinarskega izobraževanja, ki ponuja znanje za raznoliko področje novinarske dejavnosti. Izobrazba je zagotovo eden osnovnih preventivnih ukrepov proti novinarskim napakam. S široko izobrazbo si novinarji pridobijo sposobnosti, ki jim pomagajo razumeti kompleksnost družbenega, političnega in kulturnega okolja, načine odločanja v družbi in medijske učinke.

Koširjeva je že ob reformi študija na fakulteti predlagala naslednji sveženj znanj in vedenj (2003: 42-43):

- a) komunikacijski sveženj (teorija množičnega komuniciranja, psihologija komuniciranja, teorija novinarskega sporočanja, zgodovina množičnih občil z zgodovino novinarstva),
- b) veščine (retorika, stiki z javnostmi, oglaševanje in reklamiranje, zbiranje in izbiranje informacij in oblikovanje sporočil za tisk, radio in televizijo),
- c) izkustveno pridobivanje vrednosti (praksa),

- d) sveženj raziskovalnih predmetov,
- e) etika,
- f) družboslovni sveženj (zgodovina, antropologija, sociologija, psihologija, ekonomija, filozofija),
- g) jezikovni sveženj (slovenski jezik in dva tuja jezika).

Študij novinarstva pa si je zamišljala kot kombiniran študij, pri katerem naj bi študentje kot A-študij vpisali drug predmet (npr. jezik, ekonomijo...), novinarstvo pa bi študirali kot B-študij.

Zagotovo bi bilo nujno organizirati stalno dopolnilno izobraževanje. Saj so na prelomu stoletja novi informacijski procesi in novi življenjski svetovi povzročili korenito spremembo komunikacijskih odnosov. Gre za hitro in intenzivno spremembo tako družbenega kot tudi medijskega sistema, kar se kaže v ekonomski, tehnološki in organizacijski spremembi novinarskega dela: večja ponudba informacij, naraščajoča spretnost posameznih virov, komercializacija medijskega sistema. Ob teh spremembah pa se pojavljajo tudi potrebe po drugačnih oblikah zbiranja, obdelovanja in preverjanja informacij.

3. INFORMACIJA JE MOČ ZA ODLOČANJE

Med probleme, ki so polni stereotipov in predsodkov, sodi tudi uporaba droge. Večina ljudi meni, da je o tem dobro obveščena, čeprav so si »informacije« pogosto nasprotujoče. Nekateri menijo, da so uporabniki drog neodgovorni razvratneži, drugi vidijo v njih uživače. Za nekatere so bolniki, ki potrebujejo zdravljenje, za druge nezrele osebe, ki se bodo z leti spremenile. Nekateri vidijo v drogah nevarnost odvisnosti, drugi vrhunec individualne svobode. Na razpolago pa imamo dostop do znanstvenih dognanj, ki bi nam lahko pomagala oblikovati stvarnejšo predstavo o problemih, povezanih z drogami.

Postopek selekcioniranja informacij ni enostaven, otežuje ga že samo dejstvo, da je teh informacij preprosto preveč. Ljudje se v tej poplavi sporočil izjemno težko znajdemo. Z uvajanjem novih tehnologij ter z digitalizacijo se količina proizvedenih informacij tako hitro veča, da ji množični mediji niso več kos. Tolikšno število sporočil pa posledično zvišuje

možnost deformacij, ki se bodo po vsej verjetnosti množile, in sicer vse dotlej, dokler se temu procesu ne bomo zoperstavili z novo etiko, družbeno zavestjo in novo profesionalizacijo. Do takrat bo poslanstvo medijev – seznanjanje javnosti s poštenimi, nepopačenimi in nepristranskimi sporočili – ogroženo (Sedmak, 1996: 43).

Nekateri ljudje sprejemajo informacije o drogah s strahospoštovanjem, kot da bi te lahko povečale njihovo uporabo. Informacije oziroma dobra obveščенost pa so nujno potrebno sredstvo za premišljeno, samostojno sprejemanje odločitev o kateremkoli izzivu, tudi o drogah. Kajti nevarnosti izvirajo iz neznanja. Brez ustreznega znanja ni svobodne izbire. Dobro obveščena, bolj izobražena in organizirana družba na področju drog bo sposobnejša sobivanja v svetu, v katerem so tudi droge. Tako je mogoče zmanjšati tveganja, ki lahko spodbujajo odnose na področju drog.

Naš potrošniški in medijski trg je že tako zasičen, da je uporabna prav vsaka tema, ki pritegne pozornost. Zapisujejo se zgodbe, ki prikazujejo na eni strani romantični pogled na junake narkomanske subkulture, na drugi strani pa stigmatiziranje takšne scene, ki je vedno predstavljena kot kriminalna. Vendar se kriminal tudi v resnici dogaja, saj se uživanje drog odvija na prepovedan način in nabava drog poteka na prepovedanem trgu.

Dekleva pravi, da je zato tudi vednost o uživanju povezana z iskanjem virov, ki niso javno dostopni. Po njegovem mnenju trg z drogo deluje kot klasična trgovina, droge začetnikom ne ponujajo tujci in dilerji, temveč jih dobijo preko prijateljev. Pri nabavi drog je torej bistvena vrstniška mreža (Dekleva, 1999: 87).

»Če je mogoče dobiti vednost o uživanju drog le s posredovanjem vrstniške mreže in če človek ne pozna scene, bo ne le težko nabavil drogo, ampak bo potem, ko bo do droge le prišel, moral tudi popolnoma zaupati »drugim«, da ga bodo primerno poučili. Tveganju torej ni izpostavljen zaradi same posesti droge, temveč, ker ne ve, kako naj jo uporabi. Začetnik mora slepo verjeti, zaupati. Navsezadnje se nima kje drugje poučiti./.../ Spoznati se mora z vsemi razsežnostmi subkulture uživanja« (Grebenc, 2001: 110).

Gre torej za proces učenja, ko začetniki spoznavajo vrste drog, načine uživanja oziroma vnašanja droge v telo, učijo se prepoznavati občutja pod vplivom droge in se z njimi soočati. S tovrstnimi informacijami pa širša javnost ni seznanjena.

Na drugi strani pa tudi uradna politika na nek način omejuje dostop do vednosti o drogah oziroma se za svoje potrebe omejuje zgolj na širjenje informacij, ki prikazujejo negativne posledice uživanja drog. Vsa preventiva temelji na opozorilih o škodljivih učinkih drog, medtem ko se druge plati ne sme izdati. Tudi užitek je treba označiti kot sporen (Grebenc, 2001: 114).

Grebenčeva nadaljuje (prav tam), da ima pri uživanju drog prepoved dve smeri: prva je prepoved uživanja drog, ki jo zahteva dominantna kultura, drugo pa vzdržuje subkultura uživalcev drog proti neuživalcem: »vsi se delamo, da ne vemo in ne smemo vedeti.« In vendar je znano, da ljudje vidijo le tisto, kar želijo videti. Prepoved uživanja drog od posameznika zahteva, da se odloča in izreka proti drogam, v takšnih okoliščinah pa o drogah ni mogoče govoriti ali pisati objektivno. Določene informacije bodo tako ostale prikrite, morda tudi izkrivljene. Postopki obvladovanja in kontroliranja uživanja drog, ki jih nekateri uživalci razvijejo, širši javnosti ne koristijo, ker jih ne smejo posredovati. Tako je razumen nadzor nad uporabo drog onemogočen.

»Čeprav ne moremo pričakovati, da bi lahko dominantna kultura natanko nadzorovala uporabo katerekoli droge, kakor tudi obstoj pravil ne zagotavlja, da bodo posamezniki vedno delovali odgovorno, tudi uvedba sankcij ne zagotavlja učinkovitosti, pa vendarle ni pošteno, da ljudi prikrajšamo za vednost, ki bi jim lahko pomagala, da bi uživanje kontrolirali. /.../ Ko je dovoljena le retorika vojne proti drogam, v očeh kritične javnosti, še posebej pa v očeh uživalcev samih, tudi vednost, ki je javno dostopna, torej vednost, ki jo prohibicionistična cenzura le dovoli, izgubi verodostojnost, tudi kadar so informacije o potencialni škodljivosti drog ustrezne« (Grebenc, 2001: 116).

3.1 Temeljne informacije o prepovedanih drogah

Kadar govorimo o drogah, stvarnost in družbeno dojetje stvarnosti ne sovpadata vedno. Pogosto je precejšen razkorak med dejanskim uživanjem drog oziroma težavami, ki izhajajo iz tega, in podobo, ki jo ima o tem problemu družba. Ta razkorak lahko privede do nesporazumov, ki probleme z drogami na koncu premestijo na področje neresničnega,

navideznega, umišljenega. Tako se nekateri slepijo, da so droge snovi, ki jih uživajo drugi, čeprav so sami pravi kronični zasvojenec z nikotinom. Spet drugi pa se prepričujejo, da droge uživajo samo mladi, čeprav je očitno, da odrasli močno zlorabljujejo alkohol.

Droge spremljajo človeka iz pradavnine in imajo od nekdanje vloge zdravila, iniciacijskega pripomočka, bile so tržno blago, zaradi njih so se odvijali spopadi med državami. V preteklosti so se zaužile ali vdihavale, pojav igle v 19. stoletju pa je prinesel nov način uporabe opiatov preko ven. Zaradi različnih težav, ki jih prinaša to sopotništvo, se je na začetku 20. stoletja nekaj velikih držav odločilo, da med seboj uskladi predpise o proizvodnji in prodaji opiatov in še nekaterih drog. In tako rekoč je čez noč nastopila doba prepovedi, t.i. prohibicija, na čelo katere so se postavili Združeni narodi. Droge so postale prepovedane in zato za mnoge še bolj zanimive. Najbolj seveda za preprodajalce drog, saj so cene drog vrtooglavo porasle, s tem pa tudi velikanski dobički od neobdavčene trgovine z drogo (Krek, 2003: 4).

Ko govorimo o drogah, lahko obravnavamo na eni strani bolj ali manj škodljiv družben pojav, ki opisuje neko skupnost in nanjo vpliva, na drugi strani pa posameznike, ki tvegajo in lahko škodijo sebi in drugim. Raziskave so pokazale, da posploševanje škodljivih učinkov drog le malo vpliva na ravnanje uživalcev drog. Samo specifične povratne informacije o tem, kako droge vplivajo na posameznika, lahko pripomorejo k spremembi (Nolimal in drugi, 1998: 1).

Danes vsepovsod slišimo o mehkih in trdih drogah, pri čemer asociacija na tako imenovane »soft drugs« zavaja, češ, da so droge lahko tudi nenevarne. Osebno mislim, da res obstajajo bolj in manj nevarne droge, toda vsaka droga je lahko nevarna in to ni odvisno le od nje. Pomembno je tudi, kakšne vrste je človek, ki jo vzame, koliko je star in od okolja, »scene«, v kateri jo uživa. Mislim, da pri tem ni bistvene razlike med različnimi vrstami drog.

Slovenski predpisi ne razlikujejo med posameznimi vrstami prepovedanih drog in so enaki tako za marihuano kot ekstazi ali kokain oziroma heroin. Po zdajšnji zakonodaji (Uredba o razvrstitvi prepovedanih drog – Ur. list RS, št. 49/2000) sodijo skupaj z derivati (smole, ekstrati, tinkture) v prvo skupino prepovedanih drog in skladno z Zakonom o proizvodnji in prometu s prepovedanimi drogami (Ur. list RS, št. 108/1999; 44/2000) se štejejo za substance, ki so zelo nevarne za zdravje ljudi zaradi hudih posledic, ki jih lahko povzročijo zloraba.

Posest prepovedanih drog za lastno uporabo določa Zakon o preprečevanju uporabe prepovedanih drog in o obravnavi uživalcev prepovedanih drog (Ur. list RS, št. 98/99). Tako se npr. posest manjše količine droge za enkratno lastno uporabo obravnava kot prekršek in kaznuje z denarno kaznijo ali zaporom. Kazni se je mogoče izogniti s prostovoljnim vstopom v katerega od programov zdravljenja ali v socialno-varstvene programe. Katerikoli drugi odnos s prepovedanimi drogami (gojenje, predelava, promet, navajanje k uživanju in posedovanje) pa je po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije kaznivo dejanje. Samo uživanje oziroma uporaba prepovedanih drog v naši državi ni niti kaznivo dejanje niti prekršek.

Besedo *droga* praviloma ne povezujemo le s fenomenom odvisnosti, temveč tudi s kriminalom in širjenjem nalezljivih bolezni kot so AIDS, hepatitis A, B in C. Takšne povezave so nemalokrat rezultati naših predstav o stilu življenja uživalcev drog ali pa rezultati prepričanj, ki smo jih prevzeli od drugih in nenazadnje velikokrat tudi dejanskega stanja.

Ljudje smo lahko odvisni od različnih snovi. Veliko se na primer govori o odvisnosti od raznih iger, interneta, seksa, hrane... Poznana je tudi trditev, da je televizija ena najmočnejših drog in podobno. Takšne poenostavljene razlage prav nič ne pripomorejo k razumevanju odvisnosti od drog in televizije, ki tudi obstoja. Če hočemo slediti objektivni in znanstveno utemeljeni razlagi, kaj so droge, se moramo najprej sporazumeti glede tega, kaj razumemo pod besedo *droga*. Pri drogah ne govorimo o eni sami resnici, zanje je značilna raznolikost. Beseda *droga* ne prinaša informacij o snoveh, tveganjih, uporabnikih... in ker je veliko različnih snovi, beseda *droga* kot splošni pojem izkrivlja dejansko stanje.

Ljudje se zaradi udobnosti nagibamo k poenostavitvam in tudi za droge pogosto mislimo, da so enake. Vendar se moramo tudi na tem področju naučiti razlikovati med različnimi vrstami drog in njihovimi vplivi na telo, ker nam bo to pomagalo pri poimenovanju stvari s pravim imenom in jim dalo ustrezen pomen.

3.2 Definicije in stopnje odvisnosti

Pojav odvisnosti od drog je zaradi naših vezi s kemijo, biologijo, zgodovino, psihologijo, filozofijo, umetnostjo itn. ena najbolj zapletenih problematik človeštva. Kljub temu je razprava o tem problemu pogosto preveč čustvena in odvisna od tega, ali gre za obsodbo uporabe drog ali opravičilo zanjo.

Nolimal ugotavlja (Nolimal, 2001: 17-18), da se sindrom odvisnosti nanaša na vzporedno prisotnost kliničnih pojavov, npr:

- patološka uporaba: vsak dan vsaj dva tedna zapored,
- motenost družinskega in/ali socialnega in/ali poklicnega delovanja in resnost problematike v smislu iskanja zdravstvene in druge pomoči in opazna nesposobnost za opravljanje vsakdanjih življenjskih opravil,
- prisotnost tolerance na učinek droge ter prisotnost odtegnitvenih simptomov ob odtegnitvi droge.

Istočasno Nolimal ugotavlja, da ni nujno, da se pri vseh zasvojenicah enako intenzivno pojavijo vsi elementi sindroma (Nolimal, 2001: 18).

Po definiciji Čuk Rupnikove so »odvisnosti skupina možganskih motenj, pri katerih nastane motena kontrola nad iskanjem in uživanjem drog kot posledica trajnih sprememb v možganski kemiji in v strukturi nevronov, vse to pa je posledica ponavljanja stika z drogo ob močnem genetskem vplivu.« (Čuk Rupnik, 2001: 13)

»Ko govorimo o odvisnosti, govorimo o predhodno vzpostavljenem prosocialnem obnašanju, zaradi česar je potrebno v obravnavi odvisne osebe ustvarjati čisto novo obnašanje. Predhodno obnašanje in sposobnosti človek z zlorabo drog izgublja in pridobiva novo obnašanje, ki daje dodatne težave dejstvu, da človek postaja odvisen od drog.« (Bulatović, 2000: 20)

Zadel govori, da se sindrom odvisnosti določi, ko se povežejo fiziološki, vedenjski in kognitivni dejavniki, ki enoznačno opredeljujejo bolezen odvisnosti. Osnovna deskriptivna značilnost tega sindroma je običajno močna ali prevladujoča želja, da bi posameznik zaužil drogo. Le-ta pa večinoma ne more nadzorovati želje po količini, frekvenci vnosa in opustitvi

uživanja droge. Opazni so učinki tolerance in opustitev zanimanja za ostala zadovoljstva, vsakodnevne obveznosti, socialne stike in povečanje, ki ga posameznik porabi za aktivnosti, povezane z uživanjem droge. Mogoče je najbolj opazna značilnost boleznih odvisnosti v vztrajanju uživanja droge kljub očitnemu slabšanju zdravja (Zadel, 1996: 2).

Flaker navaja medicinski model zasvojenosti, utemeljen na romantičnem liku uživalca-džankija, ki ga je uveljavil Thomas de Quincey v obdobju romantike in je še danes prisoten tako v predstavah o uživalcih heroina kot v znanstvenih opredelitvah fenomena ter se vedno znova oživlja v literarnih in filmskih pripovedih (Flaker, 2002: 3). In ko se pripoved opre na predstave, ki so že osvojene, na vednost, ki je »postvarenela« in je tako rekoč izgubila stik z virom, pridobiva mite razsežnosti, »spreminja se v naravo, saj kompleksne pojave in procese očisti njihove ideološke vsebine, jim podeli vtis jasnosti in jih razloži na osnovi narave in večnosti ter jih tako naredi za samoumevne« (Grebenc, 2001: 107 po: Barthens 1971).

Ramovž odvisnost imenuje škodljiva potreba, ki se razvije postopoma, s privajanjem na določeno psihoaktivno snov, na obliko vedenja, npr. igre na srečo, ali na doživljanje resničnosti, npr. sovražnost do nekoga (Ramovž, 1999: 60-61). Zasvojenost opisuje kot umetno potrebo, ker gre za nekaj, kar človeku po naravi ni potrebno, kot škodljivo pa zato, ker se njene škodljive posledice kažejo na vseh človekovih področjih: telesnem ali biofizikalnem, duševnem, duhovnem, medčloveškem, zgodovinsko-kulturnem in bivanjskem (Ramovž, 1995: 32-57).

Ko govorimo o odvisnosti z medicinskega stališča, ločimo telesno in duševno odvisnost. O telesni odvisnosti govorimo takrat, ko metabolizem človeškega telesa brez določene količine droge ne more več normalno delovati (Merc, 1995: 72). Duševna odvisnost pa pomeni, da »/.../ je uživanje psihotropne substance postalo naučena reakcija« (Merc, 1995: 72).

Tomori Žmuceva pravi, da mnogi mladi z drogo premagujejo občutja potrnosti, žalostna razpoloženja ali pa z njo uravnavajo labilno čustvovanje, zaradi katerega se znajdejo v konfliktu s samim seboj in z okolico. Težnja po zadovoljitvi potreb, iskanju vznurjenj, želja po intenzivnejših doživetjih so, skupaj z načelom ugodja, tisti vzroki, zaradi katerih mladi uživajo drogo (Tomori Žmuc, 1995: 50-51). Avtorica tudi navaja, da pot v odvisnost vodi skozi štiri faze: (1) faza eksperimentiranja, ki lahko vodi v (2) uživanje drog zaradi pritiska

vrstnikov, sledi (3) preokupiranost z drogo, pretirano uživanje pa vodi v (4) odvisnost. (Tomori Žmuc: 1992: 8)

Razvoj poti natančneje oriše Kastelic (Kastelic, 1999: 86-89): (1) faza eksperimentiranja, (2) socialne rabe, (3) instrumentalne rabe, ki je (a) hedonistična: ko posameznik išče posebna čustvena stanja, dobro počutje in ugodje, ali (b) kompenzacijska: droge uživa zato, da lažje prebrodi stresne situacije, (4) habitualna faza, ko se posameznik prilagaja odvisnosti, le-te se zaveda in si postavlja pravila, ki pa se jih ni sposoben držati, (5) kompulzivna faza, stanje obsedenosti z drogami, je edini odnos, ki ga posameznik še zmore, droge niso več zabavne, (6) odvisnost, v kateri je obupan, na zunaj pa kaže uporniško brezbriznost. V tem stanju pogosto začne iskati pomoč, zato naj bo tisti, ki mu je pripravljen pomagati, pripravljen na vse.

Kljub številnim poskusom do splošno sprejemljive definicije odvisnosti ostaja po mnenju Barbera (Barber, 1997: 27) za zdaj ta problem nerešen in so vsi odgovori sporni, zagotovo pa je problem lahko tako fiziološki kot psihološki ali tudi obojestranski. Natančna definicija pa je pomembna predvsem z vidika njenih posledic za zdravljenje oziroma obravnavo.

3.3 Zdravljenje in socialna rehabilitacija odvisnih oseb

Kljub obsežni problematiki na področju odvisnosti od prepovedanih drog v Sloveniji še nimamo dokončno izdelane mreže institucij in programov za celostno obravnavo odvisnosti. Nimamo še temeljne epidemiološke študije, ki bi objektivneje odgovorila na vprašanje o obsegu tega pojava pri nas, kakor tudi ne osnovnih normativov in standardov, ki bi omogočili trajno in smotno financiranje ter racionalni razvoj teh dejavnosti skladno z naraščajočimi potrebami (Krampač, 2000: 7-9).

Krek meni, da sodobna družba mora razvijati vse programe, ki so potrebni za obvladovanje pojava odvisnosti. Samostojne akcije posameznih strok ali posameznikov so običajno obsojene na propad, njihovi rezultati pa so šibki. Sodobni pristop je celosten in upošteva različne stroke, kulturno sredino in razvojno stopnjo določene družbe (Krek, 2003 a: 325-336).

Nedvomno se je v slovenskem prostoru v preteklih letih razvilo lepo število programov oz. se še vzpostavlja gosta mreža različnih oblik pomoči prek vladnih in nevladnih ustanov, v katerih so zaposleni strokovnjaki za odvisnost od drog, kot so psihiatri, pedagogi, defektologi, socialni delavci, psihologi in drugi. Delajo zato, da bi pomagali ljudem, ki želijo opustiti uživanje drog, tudi v primerih, ko so droge že začele ogrozati posameznikovo sposobnost nadzora oziroma gre že za globoko odvisnost. V vodiču Imam težave z drogami! Kam po pomoč? (1999) so prikazani vsi ti programi: programi razdeljevanja igel in socialne pomoči, metadonski programi in terapevtske skupnosti, ambulantni, bolnišnični programi ter druge oblike pomoči. V knjižici je vsaj sto različnih preventivnih in terapevtskih programov, ki so bolj ali manj podprti z državnim in lokalnimi proračuni. To hkrati pomeni, da ima odvisnik, ki se odloči spremeniti način življenja, vsak dan dostop do različnih oblik pomoči.

Tako kot se razlikujejo življenjske izkušnje in usode odvisnih oseb, je tudi potrebno omogočiti razvoj različnih pristopov k obravnavi odvisnikov, jih medsebojno povezovati in dopolnjevati, da bo čim večje število tistih, ki se želijo rešiti odvisnosti, našlo sebi ustrezno možnost obravnave. Pozabiti pa ne smemo tistih, za katere ti ukrepi ne pridejo več v poštev. Omogočiti jim je potrebno vsaj minimalne pogoje za človeka vredno življenje in bivanje, z ukrepi pa preprečiti širjenje nalezljivih bolezni ter poskrbeti za še preostalo zdravje in kvaliteto življenja.

Po mojem mnenju bi prispevek medijev na tem področju moral biti usmerjen v predstavljanje različnih programov zdravljenja in socialne rehabilitacije. Javnost bi morala biti tudi bolj seznanjena z različnimi nivoji zdravljenja, kar je predpogoj za vsako resno odločitev. Šele takrat, ko človek pozna in ima možnost izbire, se lahko odloči za sebi najboljši program.

4. MEDIJSKO POROČANJE O PROBLEMATIKI DROG

»Beseda droga je danes zelo pogosto izrečena, pa naj o njej govorijo mladostniki, njihovi starši, učitelji, znanci. O njej govorijo tisti, ki vedo le njen pomen ali pa morda še tega ne. Tisti, ki so seznanjeni z njo kot strokovnjaki, ki jo proučujejo, osvetlujejo z vseh zornih

kotov z namenom osveščanja ljudi. O njej govorijo mladostniki, kot o nečem vznemirljivem, omamnem. O njej govorijo tisti, ki so v neposrednem stiku z njo, ker jo na tak ali drugačen način uporabljajo. O njej govorimo vsi, vendar vprašajmo se: Ali tudi vemo vse o njej, o drogi, ki nas spremlja, s katero se srečujemo, morda seznanjamo ali pa jo odrivamo stran od sebe?« (Lovišček, 1995: 12).

V zadnjem času je veliko govora o spoštovanju splošnih etičnih principov pri poročanju medijev o problematiki drog. Medijem se med drugim očita izkrivljanje podobe znanstvenih izsledkov in statistik o problematiki drog. Poleg tega se tisk osredotoča zlasti na določene pojave v zvezi z drogami, predvsem na kazniva dejanja, čeprav ni nujno, da so le-ta v strokovnih poročilih zastopana. Na eni strani so tako dogodki, ki so po mnenju novinarjev vredni poročanja, kot npr. zaplembe drog, nasilje v zvezi z drogami, tihotapljenje, pranje denarja..., na drugi strani pa so dejanja, ki si, kot kaže, ne zaslužijo, da bi o njih veliko pisali, kot npr. o epidemioloških in drugih strokovnih ugotovitvah, preventivnih in kurativnih pobudah in ukrepih.

V Sloveniji se droga kot predmet javnega, političnega in medijskega govora pojavlja šele kakšno desetletje. Prej je prihajala k nam le z uvozom množične kulture in je bila navzoča samo v medijskih poročilih, filmih, knjigah, zgodbah o rock zvezdah ipd. Zadnje desetletje pa retoriko o drogah razvijajo tako politika, mediji, strokovnjaki kot tudi zaskrbljeni starši.

Dnevno informativni programi nekaterih televizij namenjajo večino novic vestem o nedovoljeni trgovini in uporabi drog, poročanje o preventivnih programih pa je prepuščeno tednikom in mesečnim oddajam. Iz dnevnega časopisja je opaziti, da je veliko prostora namenjenega kriminalistični plati problematike. Pišejo predvsem o kriminalnih dejanjih povezanih s preprodajo drog, medtem ko nacionalni in lokalni zdravstveni in preventivni programi v časopisih skorajda niso omenjeni (Nolimal, Rejc, 1997: 192).

Med televizijo in drogami pravzaprav obstaja nekakšno paradoksalno razmerje. Televizija namreč obtožuje droge in vse, kar je z njimi povezano, hkrati pa jim namenja velik del svojega prostora v najrazličnejših ameriških in detektivskih nadaljevankah. Svet droge prikazujejo z vidika neposredne grožnje za družbo. Te serije in filmi so večinoma usmerjeni v ustvarjanje manihejskega (dobro-slabo, legalno-ilegalno) videza.

Mediji predvsem povečujejo vojno proti drogam, kar javnost na splošno sprejema in razume kot dobro in pravilno. Ljudje niti ne pomislijo, da je njihovim očem skrito pomanjkljivo znanje piscev in poročevalcev, ki z vojno proti nedovoljenim drogam hkrati pravzaprav bijejo boj proti ljudem, ki nedovoljene droge uživajo. Večina medijskih sporočil o nedovoljenih drogah je usmerjena v črno-belo slikanje: dobro-slabo, zakonito-nezakonito.

Medijske podobe uživalcev drog so pogosto obarvane z moralističnim pogledom, ki naj bi pri ciljni publiku vzbudil občutja jeze, zgražanja, odpora in s ciljem občinstvo šokirati in presenetiti. Uživalec drog je šibak, grešnik, podlega zlobnim in neobzdranim strastem. Do vstopa v skupnost lahko pridobi pravico le tako, da prizna nizkotno naravo in se pokesa zaradi svoje grešnosti. Moralna panika, ki jo pomagajo uprizarjati masovni mediji, je način, s katerim se opravičujeta in promovirata kazenskopravni model in prohibistična politika kot ustrezni rešitvi vprašanja drog (MacDonald in Patterson v Grebenc, 2003: 17).

Zanimivo bi se bilo vprašati in verjetno se je marsikdo že, zakaj novinarji pišejo o smrtih zaradi prevelikega odmerka in o zajetih pošiljkah drog. Vsiljuje se misel, da teh novic ne sporočajo informativno z namenom obveščanja, temveč šokiranja. In po šokantnih novicah ljudje pač radi posegamo. Res pa je tudi, da so mediji dobičkonosne institucije in jih najbolj zanimajo vsebine, ki prinašajo dobiček. Seveda pa informiranje, ozaveščanje in izobraževanje ni le domena novinarjev, temveč gre za splet odnosov med mediji, strokovnjaki in javnostjo.

Informacije o drogah širijo tudi drugi komunikatorji, kot so glasbeniki, pevci, filmski in gledališki igralci, snemalci, fotografi, scenaristi, režiserji, pisatelji, pesniki in drugi oblikovalci raznih umetniških sporočil. Žal na možnost teh komunikatorjev pri edukaciji prebivalstva skoraj pozabljam, čeprav bi lahko odločneje sodelovali pri uveljavljanju konceptov pospeševanja zdravja in preprečevanja škodljive uporabe drog. Umetniško komuniciranje z javnostjo ima lahko namreč zaradi večje ali manjše globine sporočila trajnejše učinkovanje na občinstvo, saj lahko v vlogi vzornikov s svojim življenjskim stilom nezavedno sproži posnemanje. Umetniki so praviloma tudi izrazito subjektivni zagovorniki svojih informacij, saj se lahko osebno zavedajo problema drog, ker se čutijo prizadete ali ker čutijo, da imajo bolj proste roke pri sporočanju kot novinarji. Nekateri svetovni umetniki so postali dejavni pri reševanju problematike drog in aidsa tako, da sodelujejo pri organizaciji ali vodenju velikih medijskih dogodkov v dobrodelne in preventivne namene (npr. znana filmska igralka Elizabeth Taylor vsako leto organizira dobrodelno zabavo, katere izkupiček je

namenjen otrokom, okuženih s smrtonosno boleznijo aids). Drugi pa lahko nezavedno, v vlogi idola, ki ga posnemajo mladi in starejši, s svojim nezdravim življenjskim stilom pomembno vplivajo na širjenje uživanja drog.

4.1 Poročanje o problematiki drog v tujih medijih

Konec leta 1986 je več kot 200 ameriških oglaševalnih agencij ustanovilo »Medijsko oglaševalno družbo za Ameriko brez drog«. Največjo kampanjo proti drogam vseh časov so začeli leto pozneje, 1987. Na razpolago so imeli 3 milijarde dolarjev sredstev. Organizatorji te obsežne kampanje so najprej izvedli širokopotezno tržno raziskavo, na osnovi katere so razvili približno 50 različnih kampanj. Kampanja je bila usmerjena k trem glavnim ciljnim skupinam: mladostnikom, odraslim od 18 do 35 let ter starejšim. Mladostnike so izbrali zaradi njihove radovednosti in močnih eksperimentalnih teženj. Odrasli od 18 do 35 leta so pogosto ravnodušni do zlorabe drog, se ne zavedajo tveganj, njihov pristop pa je velikokrat naslednji: »Nekateri uporabljajo droge, drugi pa preveč pijejo.« Tretja velika ciljna skupina starejših ljudi je še najbolj oddaljena od zlorabe drog, saj starejši ljudje zelo malo vedo o drogah in imajo veliko napačnih predstav (Tul Pucelj, 1995: 29).

Na splošno so kampanje proti drogam, ki jih izvajajo, zelo raznolike. Poleg že omenjenih obstajajo ločene kampanje za številne ciljne skupine, kot so npr. športniki, osebnosti iz show-businessa, mnenjski voditelji, vzgojitelji. Poleg tega se posebne kampanje izvajajo za marihuano, kokain, crack in heroin. Kampanje pa ne poudarjajo dolgoročnih škodljivih učinkov zlorabe drog, ampak prej kratkoročne nezaželene učinke. So zelo čustvene, uporabljajo dramatične tone, dvosmiselne besede in jezik, ki je podoben najstniškemu slengu. TV reklame so šokantne pa tudi pretirano poenostavljene, da bi gledalcem čimbolj udarno posredovale sporočila, npr. »Droge so slepa ulica«. V časnikih in revijah z veliko naklado, objavljajo celostranske oglase, ki vsebujejo zelo čustvene slogane, npr. »Kokain te lahko stane glave« (Tul Pucelj, 1995: 30).

Na seminarju v bolgarskem glavnem mestu Sofiji je bilo predstavljenih več raziskav s področja poročanja o problematiki drog v evropskem prostoru. Izpostavila bi dve tovrstni

raziskavi, portugalsko in špansko, ki sta v bistvu istočasno prikaz poročanja o problematiki drog v drugih evropskih državah (Prassel, 1995: 535-537):

V raziskavi Jorge Negreirosa iz Portugalske je izpostavljeno:

1. dnevnoinformativni program portugalske televizije namenja večino novic o drogah vestem o nedovoljeni trgovini in uporabi drog,
2. poročanje o preventivnih programih je prepuščena tednikom ali mesečnim oddajam,
3. novice o drogah so med seboj neuskklajene in podane na različne načine,
4. portugalski tisk se posveča predvsem pisanju o kriminalnih dejanjih, povezanih s preprodajo drog,
5. nacionalni in lokalni zdravstveni ter preventivni programi v časopisih skoraj niso omenjeni,
6. vsebinska analiza tiska je potrdila tezo, da je večina prostora v portugalskih časopisih namenjena legalni oziroma kriminalistični plati tovrstne problematike.

Druga značilna raziskava je raziskava Pere-Oriol Coste iz Španije, ki ugotavlja, da so razmere pri poročanju o problematiki drog v tej državi podobne portugalskim, vendar za odtenek še »bogatejše«. Costa je izpostavil vlogo drog v igranih TV-serijah, kjer nekatere prikazujejo svet droge z vidika neposredne grožnje za družbo ter z realističnim pristopom podajajo fikcijo. V prvem planu je nakazana zaskrbljenost zaradi drog, obsedenost z drogami ali strah pred drogami. Costa je tudi ugotovil, da velikokrat novice o drogah ter serije oziroma TV-šovi vplivajo eni na druge. To pomeni, da igrane serije uporabljajo realističen pristop, da bi bile bolj verodostojne (Costa, cit. po Prassel, 1995: 535-537).

Costove sklepne besede v raziskavi nazorno prikazujejo, kaj je potrebno narediti na področju obveščanja o drogah: *»Po mojem mnenju se morajo novinarji zavedati, da se problematika zasvojenosti z drogami ne sme obravnavati samo z vidika zakonsko represivnih ukrepov. Začenja se boj za prevlado preventivnih in zdravstvenih ukrepov nad represijo. Brez dvoma bosta prav zavest in znanje novinarjev v tem boju odigrala ključno vlogo.«*(Costa, cit. Po Prassel, 1995: 535-537).

4.2 Poročanje medijev v slovenskem prostoru

Ko se je slovenska javnost ob koncu šestdesetih let prvič soočila z dvigom prevalence uporabe prepovedanih drog, zlasti kanabisa in halucinogenih drog, je prišlo do burne družbene reakcije. Takrat so se v slovenskem prostoru pojavili prvi, po vsebini pogosto senzacionalistični prispevki o nevarnostih in posledicah uživanja prepovedanih drog. Tem člankom je v sedemdesetih letih sledil izid različnih strokovnih in senzacionalističnih del, ki pa so se večinoma omejevala na opis posameznih primerov uživanja drog. Takrat je bilo v medijih mogoče zaslediti prispevke z naslovi: »Uničeno gnezdo tihotapcev drog«, »Narkomani-lažni ljudje«, »Od kod mamila«, »Kakšne kazni za prenašalce bele kuge«, »Diplomati heroína«, »Epidemija jemanja drog med mladimi«, »Posvetiti v puščavo in ukrepati v džungli«, ipd. Po burni družbeni reakciji v zgodnjih sedemdesetih letih je sledilo postopno upadanje aktualnosti vprašanja drog; te so postopoma izgubljale svoje mesto v javnih občilih in o njih se je pisalo le v primerih, ko je prišlo do večjih zaplemb ali v primerih, ko je šlo za uživanje heroína. »Družba se ni več zanimala za ta vprašanja, ukrepanje zoper prekupčevalce in uživalce pa je v glavnem prepustila organom za notranje zadeve ter zdravstvenim in psihiatričnim službam« (Maver v Fojan, 1999: 244).

V začetku devetdesetih pa je droga ponovno postala predmet javnega, političnega in medijskega govora. Ponovno se je pojavila medijska gonja z značilnim senzacionalističnim prikazovanjem problema. Tema drog se v medijih pojavlja kampanjsko; podobno kot sredi sedemdesetih zlasti v primerih poročanja o zaplembah in v primerih zapletov, ki spremljajo uvajanje različnih oblik pomoči uživalcem (Fojan, 1999: 244).

Po poglavju o kriminaliteti in drugih odklonskih pojavih slovenski mediji poročajo o drogah največkrat neetično, senzacionalistično in stigmatizirajoče. Na račun nekakovostnega poročanja o tej problematiki je predvsem tisk vedno pogosteje deležen številnih kritik. Poročila o drogah in uživalcih/odvisnikih so največkrat popačena, enostranska, pristranska, ideološko obarvana, poenostavljena, netočna, nejasna in kontraverzna. O drogah tisk poroča najpogosteje skozi kazensko-pravno optiko, pri tem pa dogodke opisuje površno in se omejuje le na opis določenega dogodka, medtem ko se le redkeje ukvarja z ozadjem in okoliščinami (Vodopivec, 1990: 5).

Medijska sporočila storilce (odvisnike) največkrat stigmatizirajo in označujejo z bolj ali manj žaljivimi izrazi, pogosto pa bi novinarjem lahko očitali celo nestrokovnost, nizko profesionalno raven in celo neusposobljenost za poročanje o problematiki drog, kajti njihova poročila so enostranska, poenostavljena, netočna in popačena. Uživalci drog so prikazani zgolj stereotipno in negativno, pri tem pa novinarji ne prikažejo globljih razlogov (okolščin, socialnega ozadja), zavoljo katerih so droge pričeli uživati in morda zato storili kaznivo dejanje. Ti razlogi pa so lahko za takšno vedenje odvisnika odločujoči. (Nolimal in drugi, 1996: 150).

Goode, ki ga navaja Stefanoski (1996: 289-299), niza konkretne pojave, ki zadevajo uživanje drog, in jih opredeli z naslednjimi odzivi v javnosti:

1. uživanje drog povzroči v javnosti zaskrbljenost;
2. kriminalizacija ravnanj, povezanih z uživanjem nekaterih drog;
3. javno mnenje, ki ocenjuje uživanje drog kot resen nacionalni problem;
4. v javnih občilih je uživanje drog hvaležna tema;
5. institucionalna obravnava uživalcev drog prek policije, psihiatrije, sociale...

V predstavah, ki so se udomačile v vsakdanjem pojmovanju uživanja prepovedanih drog in podobah, ki jih ponujajo mediji in književnost, prevladujeta dva pola: džanki in povprečen abstinent. Očitno je džanki vrh ledene gore uživanja heroina, kamor je usmerjena pozornost ne le javnosti in medijev, temveč tudi raziskovanja (Flaker, 2002: 30).

Stališča do drog danes pretežno obvladujejo biomedicinski, vedenjski in kazensko-pravni modeli, začinjeni z moralno paniko. Zanimivo je, kako se je ravno pri vprašanju drog zabrisala meja med »preverjeno znanstveno vednostjo« in vednostjo »človeka s ceste« (Grebenc, 2001: 106-107).

Raziskava Koširjeve (Košir, 1993: 11-12) je pokazala, da slovenski dnevnikarji vztrajno kršijo kodeks: netočno navajajo dejstva, zlasti številčne podatke, pa tudi imena, nazive in funkcije nosilcev dogajanja; izpuščajo čas dogajanja; ne navajajo vira informacij; kršijo resničnosti navedenih dejstev; istega dejstva ne preverjajo pri različnih virih; ne preverjajo objavljene informacije; ne ločujejo informacije in komentarja; redko objavljajo popravke; ne spoštujejo

poslovne skrivnosti; ne ločijo novinarskega in oglaševalskega sporočila; ne spoštujejo zasebnosti; ne spoštujejo domnevne nedolžnosti itd.

Mirovni inštitut je leta 2002 izdal poročilo skupine za spremljanje nestrpnosti, ki je spremljala nestrpnost v slovenskih tiskanih medijih in ki ga je na okrogli mizi istega leta predstavila Pajnikova. Iz podanega poročila Pajnikove je razvidno, da se novinarji, ko pišejo o uporabnikih drog kot o akterjih kriminalnih dejanj, pogosto zatekajo k ustvarjanju domnev. Pogosto uporabljajo naslednje besedne zveze: »po vsej verjetnosti«, »verjetno gre za«, »menda«, »nekatero informacijo so kazale«. Po mnenju Pajnikove gre za zavajanje javnosti, saj ne predstavljajo dejstev, ampak sklepajo in nekako spodbujajo javnost, da sklepa tudi sama, kar tako, in ne na podlagi dejstev. Uporabnike drog novinarji poimenujejo kot »brezposelni mladeniči«, »mabilaši«, »narkomanski rehabilitiranci«, »pivci raztopine«, »ostareli tipi«, »ne več rosno mladi rokerji«, »zapoznili dinosavri prve generacije«. Po analizi novinarskih člankov, objavljenih v Dnevniku, Delu, Slovenskih novicah, Družini, Mladini, Magu in Jani novinarji uporabnike drog predstavljajo kot »preprodajalce mamil, roparje, morilce, torbičarje, stare znance policije«. Glede vprašanja ogroženosti večinskega prebivalstva s strani uporabnikov drog novinarji uporabljajo besede kot »da nas ropajo, so tudi torbičarji, nasilneži, ki samo z nasiljem pridejo do denarja za potešitev narkomanske sle, so predrzneži, cestni razbojniki, prebrisanci, pogosto smrdijo po acetonu« (Pajnik, 2002: 15-16).

4.3 Analiza novinarskih izdelkov v medijih

Novinarska kritika je učinkovita oblika komunikacije med znanostjo in novinarsko prakso. Sama kritika je najbolj tradicionalna, uspešna, razširjena in najcenejša metoda za izboljšanje kakovosti medijskih storitev. Njena ključna naloga je, da s sprotnim komentiranjem kakovosti novinarskih izdelkov občinstvu oblikuje zavest o novinarski kakovosti. Je izmed vseh infrastrukturnih elementov še posebej pomembna zato, ker s svojo konstruktivnostjo dviguje zavest o novinarski kakovosti vsem udeležencem komunikacijskega procesa. Sadove njenega dela bodo pobirali tako novinarji, ki bodo motivirani za ustvarjanje boljšega novinarskega izdelka, kot tudi občinstvo, ki bo znalo ceniti njegovo kakovost in ga finančno podpreti z nakupom izdelka oziroma s svojo pozornostjo (Erjavec, 1999: 159-160).

Danes je v medijih kakovost dobička postavljena pred kakovostjo novinarskega izdelka. Medijem ni cilj informiran državljan, ampak maksimiranje dobička, kakovost pa je postala postranska vrednota. Vendar krivca za slabo kakovost slovenskega novinarstva ne smemo iskati v slovenski družbi, ki od novinarstva zahteva visoke moralne norme, sama pa v ospredje postavlja načela, kot so dobiček in materialni prestiž, individualizem... (Erjavec, 1999: 160-161).

Mnoge raziskave (Košir, 1993a, 11-12) so pokazale, da slovenski mediji niso dovolj kakovostni. Toda brez kakovostnih medijev tudi demokracija ne preživi. Novinarji se morajo zavedati, da so pri svojem vsakdanjem delu odgovorni tako svojemu ciljnemu občinstvu, viru informacij, predmetu sporočanja, uredniku, mediju in pa tudi sami sebi. Ta porazdelitev odgovornosti kaže, da dobiček ni in ne sme biti edino gonilo medijskih ustvarjalcev. Mediji so tako gospodarsko kot tudi družbeno pomembne institucije, katerih glavna naloga je izbirati, raziskovati, oblikovati in posredovati javnosti pomembna in aktualna sporočila tako, da ta ustrezajo dejanskemu stanju. Medijsko posredovane informacije niso le tržne dobrine, ampak temeljna pravica, ki je last posameznika.

Kot ugotavlja Mc Manus (Mc Manus v Poler, 1997: 32-33), so možni vsaj štirje ključni družbeni vplivi tržno usmerjenih množičnih občil: potrošniki iz informativnih sporočil verjetno izvedo manj, lahko so prevarani oziroma zapeljani, viri informacij lahko postanejo bolj manipulativni, občinstvo pa bolj ravnodušno.

Tudi mnoga slovenska množična občila so v nekaterih svojih prispevkih o drogah ali uživalcih drog že sprejela tržno »formulo uspeha« bodisi preko senzacionalistično oblikovanih naslovov, neobjektivnem in nestrokovnem poročanju, kriminaliziranju uživalcev drog in samega pojava, ipd.

V Sloveniji je nasprotje med etičnimi zahtevami in njihovim dejanskim spoštovanjem še vedno zelo veliko. Raziskava Koširjeve (Košir, 1993) je pokazala, da slovenski dnevnikarji vztrajno kršijo kodeks z netočnim navajanjem dejstev, navajajo imena, nazive in funkcije nosilcev dogajanja, ne spoštujejo zasebnosti, ne navajajo vira informacij, ne ločujejo informacije in komentarja, popravkov skorajda ne objavijo, ne spoštujejo domneve nedolžnosti...itd.

V nadaljevanju prikazujem posamezne članke iz različnih časopisov, preko katerih sem le v grobih orisih prikazala posamezna kršenja etičnih zahtev na področju pisanja o prepovedanih drogah oz. o uporabnikih drog.

Primer 1: Mamo zadavili mamila in psiha? V: Slovenske novice, 7.6.2005, naslovná stran

Po 8. členu novinarskega kodeksa, ki ga je sprejelo Društvo slovenskih novinarjev (1991), naj bi novinar varoval človekovo osebnost in njegovo intimo pred neupravičenim in senzacionalističnim razkrivanjem v javnosti. Posebno je pozoren, ko poroča o /.../, družinskih tragedijah, /.../

Poročanje o družinskih tragedijah je v slovenskih črnih kronikah pogosto v nasprotju z zahtevo po varovanju človekove nedotakljivosti in dostojanstva. Primeri so dosegljivi vsak dan v vseh dnevnikih. Naj omenim samo enega iz Slovenskih novic, kjer je že na naslovnici z velikimi in poudarjenimi črkami napisan članek s senzacionalističnim naslovom »Mamo zadavili mamila in psiha?« in s sliko storilca. Vemo, da bučni in senzacionalistično oblikovani naslovi vzbudijo močna čustva, pogosto tudi negativen odnos do marginalnih

skupin, v tem primeru do uporabnikov drog. S takimi in podobnimi članki se upravičeno postavlja vprašanje, ali bo naše novinarstvo postalo tendencialno.

Primer 2: Mar mladi Albanci obvladujejo kranjsko podzemlje?. V: Večer, 9.7.2005, str. 12 in Albanec s heroinom. V: Slovenske novice, 13.6.2005, str. 7

Dokaze za policijo sta zbirala tajna policijska sodelavca Luka in Robert

Mar mladi Albanci obvladujejo kranjsko podzemlje?

Obtoženi Robert Rizoski je pripravil past pri nakupu 69 gramov kokaina, katerega vrednost je bila 525 tisoč tolarjev, in se pri tem zaščitil z revolverjem

Z enourno zamudo se je večeraj nadaljevalo sojenje tridesetletnemu Kranjčanu Robertu Rizoskemu, ki ga državni tožilec iz skupine državnih tožilcev za posebne zadeve Andrej Baraga preganja zaradi devetih kaznivih dejanj preprodaje kokaina in heroina, ki naj bi jih bil storil od maja do oktobra 2004. Na večeršnjem sojenju ni manjkalo napetosti med obdolženim Robertom in njegovim soimenjalkom, tajnim policijskim delavcem Robertom.

Tajni policijski delavec je pričal, da sta se z obdolženim prvič srečala maja lani, v gozdčiku ob regionalni cesti med Kranjem in Škofjo Loko. Po krajšem pogovoru sta odšla v lokal Rondo v trgovskem središču na Priskovnem.

«Povedal mi je, da je transportiral kokain iz Bolivije, v narančnih nahrbtnika pa hašiš iz Indije. Vprašal me je, ali sem za kakšen posej - da lahko 'zrihta' koka-

in in da pozna mlajše Albance, ki obvladujejo sceno v Kranju,» je dejal tajni delavec Robert, ki je bil dobro skrit in varovan v ustreznem prostoru in katerega glas so spremenili z razpoložljivo tonsko tehniko. Obdolženi Robert Rizoski se z njim ni strinjal. Dejal je, da to ni res in da si je vse izmislil.

Tajni delavec je bil bolj konkreten, ko je razkrival podrobnosti 3. junija 2004, ko naj bi bil med obema Robertoma sklenjen prvi posej prodaje petih gramov kokaina. «Povedal je, da ima kokain, jaz pa sem mu rekel, da ne bom vzel večje količine mamila, dokler ne preizkusim vzorca. Na bencinskem servisu mi je izročil vzgalec, v kateri je bilo shranjenih pet gramov snovi, za katero sem mu plačal 55 tisoč tolarjev. Vzorec sem kasneje izročil koordinatortu kriminalistične akcije,» je razkrival tajni delavec Robert.

Najbolj konkreten pa je bil, ko je pojasnjeval podrobnosti dogod-

kov lanskega 17. junija. «Po telefonu sva se dogovorila za nakup 69 gramov kokaina. Dobila sva se v gozdčiku, kjer sva se prvič spoznala, in potem odšla na parkirišče trgovskega centra Mercator na Priskovnem. Nisem bil sam, ampak s tajnim policijskim delavcem Lukom. Potem sem odšel z Robertom do njega, na Planino, kjer živi. Po petnajstih minutah se je vrnil k avtu, videl sem, da ima za pasom zakajen revolver. Bil je hiperaktivem, iz nosa mu je teklo, rekel je, da je vzel nekaj kokaina. Nato je dejal, da je zavitek skrnil pod svoj sedež. Tajni delavec Luka je odšel do avta, vzel vzorec in ga poskušal. Medtem je mneni dejal, da je v zavitek dal meko in da bo videl, ali mu je nastavljena policijska past. Če bo šlo kaj narobe, bo streljal na policijo, nato na naju, nato pa bo ubil še sebe, ker noče spet v zapor. Luka se je vrnil in rekel, da v zavitku ni kokaina. Roberta je to pre-

senetilo, in ko se je pomiril, je iz hlačnice potegnil zavitek s kokainom in nama ga prodal.»

Odvetnik Rizoskega Živan Mirčič je večeraj znova opozoril, da utemeljeno sumi, da so kranjski kriminalisti podtaknili dokaz. «V spisu manjka kup dokazov, ki so bili zbrani v predkazenskem postopku. O delu policije, o prisluškovanju telefonskim pogovorom in o delovanju tajnega policijskega delavca. V spisu so le tri njegova poročila, iz pričanja pa smo slišali, da sta se sestala najmanj desetkrat. Temu ne rečemo strokovno delo, ampak prirejanje dokazov. Utemeljeno sumim, da imam prav.» Državni tožilec Andrej Baraga pa je njegove očitek zavnil in izpostavil, da so v spisu vsi potrebni dokazi, da bo sodišče lahko presodilo o njihovi kredibilnosti. Sojenje se bo nadaljevalo jeseni, z zaslišanjem tajnega policijskega delavca Luke. **Štadžan Umjenovič**

Albanec s heroinom

V rdeči petici je 32-letni S. L., državljani SČG, vozil pol kilograma heroina, vrednega 15.000 evrov - Pobegli Marjan Miklavčič se skriva v enem izmed letoviških krajev na hrvaški obali

NOVA GORICA, 12. JUNIJA

Po zadnji akciji novogoriških kriminalistov konec maja, ko so v lokalu Sedmica zasegli dva kilograma heroina in dve pištoli ter pripravili 38-letnega Albanca **Bekimi Ziberija**, sina lastnika Sedmice, in 41-letnega Novogoričana **Marjana Miklavčiča**, so kriminalisti v četrtek okoli 15. ure spet udarili v polno.

Po obvestilih občanov, da je na parkirišču kompleksa trgovin Merkur na Vipavski cesti v Rožni Dolini sumljiv moški z rdečim R-5, so legitimirali 32-letnega Albanca **S. L.**, državljana SČG, ki začasno biva v Grgarju. Ker je že bil v policijski obravnavi, so policisti pregledali avto in pod sedežem našli ovoj, v katerem je bila rjava praškašta snov. Po preliminarnih testih so ugotovili, da gre za heroin. Imel ga je pol kilograma, na črnem trgu vrednega dobrih 15.000 evrov. Albanca so aretirali in ga s kazensko ovadbo predali preiskovalnemu sodniku. Zaradi neupravičene preprodaje mamila mu grozi zaporna kazen do 10 let.

Po neuradnih podatkih in govoricah iz novogoriškega podzemlja je bil zadnji zaseg mamila tudi v zvezi z akcijo v lokalu Sed-

mica, saj sta bila v obeh primerih prodajalca mamila Albanca s Kosova. Novogoriški kriminalisti so letos v štirih večjih kriminalističnih akcijah zasegli že več kot štiri kilograme mamila in ovadili državnemu tožilcu prek 20 ljudi. Izvedeli smo tudi, da kriminalisti že dihajajo za ovrtnik pobeglemu Marjanu Miklavčiču, akterju v zadevi Sedmica, ki je 24. maja, ko je čakal na zaslihanje pri preiskovalnem sodniku, pobegnil z novogoriškega sodišča. Po zadnjih nepreverjenih podatkih naj bi se skrival v enem izmed letoviških krajev na hrvaški obali. **Jure Vest**

10. člen istega kodeksa govori o tem, da so nezdržljivi s kodeksom diskriminacija na podlagi /.../, narodni skupini, /.../. Natančno branje posameznih prispevkov pokaže, da je v več primerih kršen ta člen v smislu izpostavljanja narodnosti. Pri tem ne mislim na obravnavano

temo o prodaji drog, temveč zaradi načina, kako je določen problem poročan. Naslovi in opis opazno poudarja narodnost prijetega, poudarjeni naslovi pa vzbujaajo v bralcih občutek, da so »vsi Albanci preprodajalci drog, ki pri nas obvladujejo narkomansko sceno«. Ob danes tako očitani ksenofobiji Slovencev novinarji s takšnimi članki odpor do tujcev, posebej do Albancev, zagotovo sprožajo, če že ne poglobljajo.

Primer 3: Ljubljana: Raj za narkomane. V: Več, tednik časopisne hiše

Delo, 1.7.2005, str. 15

Ljubljana: Raj za narkomane

Ljubljana premore vsega štiri javna stranišča; malo za metropolo, ki ne gosti samo dopustnikov, ampak tudi obiskovalce mednarodnih konferenc, kulturnih in športnih prirediteljev. Kaj naj napravijo, če jih prime na poti v dvorano?

Poleg tega javne sanitarije niso enakomerno razporejene, v delu mestnega središča se na nekaj sto metrih zvrstijo kar tri! Druge – suša.

Najbolj obiskane se bele sobane v Plečnikovem podhodu in na Tromostovju. Oskrbniki jih čistijo od sedme zjutraj do polnoči, vmes si dvakrat privoščijo polurni odmor za malico. Pri Zmajskem mostu, na tržnici, zapirajo že ob treh popoldne, ko pospravijo tudi branjevci. Za katarzično praznjenje je treba povsod plačati 40 tolarjev.

Na vseh lokacijah so školjke ob našem obisku čiste, doze z milom polne, tla se bleščijo. Toda straniščni pokrovi in plastični nosilci toaletnega papirja so praviloma rjavo ožgani od cigaret. V Plečnikovem podhodu je tudi razbit umivalnik v ženskem stranišču. »Včeraj zvečer je vdrila mladina, eden je brcnil v keramiko. Vandali,« se priduša oskrbnik. Podoben problem imajo tudi njegovi kolegi v jedru Ljubljane. Opišejo ga z eno samo besedo – narkomani. »Fiksarji se zaklenejo v kabine, mi pa za njimi pobiramo igle, šike, brišemo kri, popravljamo polomljene straniščne pokrove.«

Njihovo izpoved potrjujejo skoraj polni zbiralniki rabljenih injekcijskih igel. Zasvojenci so najbolj zveste in najmanj zaželene stranke. »Znebiti se jih poskušamo na različne načine. Na kabine recimo napišemo, da stranišče ne dela, in jih odslovimo. Ali pa držimo vsaj eno stranišče pod ključem in ga odklepamo gostom, ki morajo res opraviti telesno potrebo. In to zdaleč ni vse. Praktično vsakega od nas so fiksarji že napadli z nožem in ga okradli. Pa veste, da veliko ne morejo pričakovati, bolj drobiž in, seveda, mobilitel. Z alarmom smo povezani s policijo in varnostno službo, a to je, oprostite izrazu, pičkin dim. Preden pridejo, preteče dvajset minut. Nasilnež si v tem času že kupi nov šus. Če ga primejo, se mu pa tudi nič ne zgodi. Ko so tako enega zgrabili, je tožilec odločil, da ni razloga za pregon!«

Kakor v vseh slovenskih mestih tujci in meščani tudi v Ljubljani ob prvih dražljajih, da so prepolni sami sebe, največkrat zavijejo v najbližji lokal, ter v isti sapi naročijo: »Kavo, kje je pa veče?«

Invalidi druge možnosti niti nimajo. Do stranišč na Tromostovju in Zmajskem mostu pe-
ljejo samo stopnice. Spuščajo se strmo, tja dol, v črevesje mesta.

Domen Mal

Cigaretne ožganine na Tromostovju

Zbiralniki injekcijskih igel se hitro polnijo.

Po 1. členu novinarskega kodeksa je novinarjeva temeljna obveznost resnično in neponarejeno obveščanje javnosti. Novinar poroča kot očividec ali na podlagi dejstev in dokazil znanega porekla /.../. Ta člen torej terja navajanje dejstev, ki jih je novinar sam slišal oz. videl, oz. dokazil takega izvora, da je bralcu znano, dostopno, preverljivo. Resnično obveščanje potemtakem predpostavlja, da se navedeno ujema s tistim, kar se je zgodilo, s stvarnostjo, o kateri sporočajo dejstva in dokazila preverljivega vira informacij v osebi novinarja, uradnega vira ali drugega, za prepoznavo z zadostnimi referencami opisanega, informatorja.

9. člen pa govori o tem, da je objavljane neutemeljenih obtožb, napadov, laži, razžalitev in klevet v nasprotju z novinarskim kodeksom. Ta člen je razumljen tako, da med drugim novinar ni dolžan objaviti hujskaških, žaljivih, poniževalnih besed ne glede na to, kdo jih je izrekel.

V prikazanem članku sta grobo kršena oba omenjena člena novinarskega kodeksa.

Zgoraj prikazani članek je tudi dovolj tipičen, da sem z njim lahko ponazorila netočno navajanje dejstev oz. grobo kršenje resničnosti navedenih dejstev in dokazil (nikoli ni bila narejena nobena raziskava, ki bi potrdila navedene podatke, da so najpogostejše stranke javnih stranišč v Ljubljani intravenozni uživalci drog ali da izključno ta populacija uničuje inventar v teh prostorih), pri čemer si novinar kot svoj vir dovoli navajati informacije informatorja brez kakršnihkoli strokovnih referenc (oskrbnik javnega stranišča).

V pričujočem članku je preko nesprejemljivega informatorja izražena tako informatorjeva kot tudi novinarjeva nestrpnost do uporabnikov drog, in sicer s predstavljanjem uporabnikov drog kot »fiksarji«, »vandali«, »nasilneži«. Žal lahko potrdim, da mediji z neobjektivnim in pristranskim poročanjem povzročajo stereotipne vloge o uživalcih prepovedanih drog v družbi. Prezir, ki ga mnogi občutijo ob vsakršnih stikih z odvisnikom, je nedvomno povezan z učinki delovanja množičnih medijev. Mediji z zgoraj prikazanim poročanjem izkrivljajo določene izseke družbene realnosti in s tem širijo negativne stereotipe bodisi o nekem družbenem dogajanju ali pa o ravnanjih določenih družbenih skupin. Predsodki in stereotipi, ki posledično velikokrat stigmatizirajo uživalca drog, so vsekakor razlog več, da boja proti drogam ne moremo razumeti kot nekaj, kar spodbuja družbeni odnos.

Primer 4: Preprodajali mamila. V: Slovenske novice, 28.6.2005, str. 7

Preprodajali mamila

Moščanski policisti so četverici zasegli 86 g heroina, 10 g kokaina, 140 ml metadona, 10 g konoplje, gotovino, devet mobilov, tehtnico, seznam odjemalcev – Vsi so že stari znanci policistov, saj imajo skupaj na vesti 38 kaznivih dejanj

LJUBLJANA, 27. JUNJA

Moščanski policisti so imeli zaradi neupravičene proizvodnje in prometa z mamili v postopku četverico. Tako sta kriminalista v civilu ob 15.30 na Kersnikovi prijela 30-letnika, ki je sicer prijavljen v Ljubljani, a na tistem naslovu ne biva. Zasegli so mu pet gramov heroina, gotovino in dva mobitela. Je že stari znanec policije, saj ima na vesti 20 kaznivih dejanj, od tatvin, velikih tatvin, ropa do prikrivanja ... Kazensko ovadbo so podali tudi zoper 20-letnega Ljubljana. Ugotovili so, da prodaja mamila, zato so na podlagi odredbe sodišča pri njem opravili hišno preiskavo. Zasegli so štiri zavitke heroina (v dveh je bilo po 30 g, v enem gram, v enem pa pol grama), 140 ml metadona, gotovino in avtoradio s kasetofonom, ki izvira iz vloma. Ker so 20-letnika obravnavali že osemkrat (tatvine, velike tatvine, prikrivanje), ker je narkoman in ni zaposlen, so ga s kazensko ovadbo predali preiskovalnemu sodniku, ki pa ga je izpustil! Istega dne so izvedli hišno preiskavo tudi pri 19-letnem Ljubljančanu. Našli in zasegli so 20 gramov heroina, deset gramov kokaina, tehtnico, gotovino, seznam odjemalcev, štiri mobitele. Zaradi tatvin in izsiljevanja so ga obravnavali že sedemkrat. Ko so istega dne okoli 22. ure na Letališki izvajali kontrolo v zvezi z vlomi na tej cesti, so prijeli tudi 21-letnega Ljubljančana. Pri varnostnem pregledu je policista odrinil, zato so ga prijeli. Zasegli so mu deset gramov konoplje 100.000 tolarjev in tri mobitele. Doslej so ga že obravnavali zaradi tatvine, velike tatvine in poškodovanja tuje stvari. Sledi še kazenska ovadba zaradi neupravičene proizvodnje in prometa z mamili. (V. A.)

Mediji povzročajo precej škode tudi takrat, ko uživanje drog povezujejo samo s kriminalom oziroma droge povezujejo samo s kriminalom. Odvisnike od drog se obravnava kot kriminalce (glej članek *Preprodajali mamila. /.../ ker je narkoman in ni zaposlen, so ga z kazensko ovadbo predali preiskovalnemu sodniku /.../*) in ne kot ljudi, ki potrebujejo pomoč. Z drugimi besedami, novinar poroča zgolj s kazensko-pravnega vidika.

Primer 5: Samo eden za zapahi. Slovenske novice, 17.6.2005, str. 4

Zasegli kar 8,6 kilograma heroína. Večer, 30.6.2005, str. 21

Samo eden za zapahi

Po ponedeljkovi spektakularni aretaciji dveh oseb na Celovski cesti v Ljubljani so kriminalisti prijeli še dva člana kriminalne združbe – Vpletena tudi 27-letna ženska – Zasegli so 1386 gramov kokaina in 400 gramov heroína, dve pištoli, elektronsko tehtnico in stiskalnico za mamil – Pripor le za enega, trije že na prostosti

LJUBLJANA, 16. JUNJA

Martin Movern, pomočnik vodje sektorja kriminalistične policije pri PU Ljubljana, je danes povedal nekaj podrobnosti v zvezi s spektakularno aretacijo v ponedeljek zvečer na Celovski cesti. Izvedli smo komaj kaj novega, zdaj vemo le, da so kriminalisti več mesecev obdelovali še vedno skrivnostno združbo preprodajalcev mamil in ji sledili. Občani, ki so v ponedeljek okrog 20. ure na Celovski opa-

zovali delo kriminalistov in pripadnikov specialne enote policije na terenu, naj vedo, da so policisti opravljali skleпно akcijo, v kateri so, tako je povedal Movern, prijeli ljudi, ki naj bi preseljevali visoko kotirali na preprodajalski lestevici. Drugače povedano, gre za kriminalno združbo, ki je s kokainom in heroinom zalagala uporabnike in pri tem masno služila. Ko so se po dolgotrajni preiskavi odločili za akcijo, so na Celovski ustavili osebno vozilo in

iz njega izvlekli dva 27-letna slovenska državljana. Pri vozniku so odkrili 43,78 grama kokaina, med temeljitejšim pregledom vozila pa še 400 gramov heroína. Hkrati z aretacijo dveh oseb so opravljali tudi tri hišne preiskave v stanovanjih po Ljubljani ter v počitniški hiši v bližini našega glavnega mesta (tam je bilo shranjenih 940 gramov kokaina), drugje so našli še 396,53 grama kokaina, elektronsko tehtnico, dve pištoli,

več pripomočkov za razpečevanje mamil, na primer hidravlično stiskalnico za stiskanje modelov opojnih substanc. Med akcijo so kriminalisti odvzeli prostost še 25-letnemu Ljubljancu in 27-letni Ljubljanki. Vsi so slovenski državljani, kriminalisti pa na podlagi zbranih dokazov menijo, da gre za dobro organizirano družino, ki se je ukvarjala s preprodajo na veliko. Glade na to, da so kriminalisti našli tudi snovi za razredčevanje mamil,

je Movern pojasnil, da iz enega kilograma kokaina po mešanju za petkrat povečajo količino; s tem, kar je bilo zaseženo v akciji, bi, po ocenah, preprodajalci zaslužili kar 200.000 evrov. Na PU Ljubljana so akcijo ocenili za eno od večjih in uspešnejših potez v boju proti preprodajalcem mamil, a slišati je, da naj bi pričakovali mnoge večje količinski zaseg. Policijsko slavo pa je malce razbilni preiskovalni sodnik, ki je po

zasišanju odredil pripor le za eno osebo, domnevno naj bi šlo za enega od bratov D. (o imenih policija strogo molči), preostali trije so že na prostosti. Toda kriminalisti nadaljujejo zbiranje obvestil, pravijo, da natančno vedo, kakšne so vloge posameznikov, ko jim bo uspelo to tudi dokazati, bo sodnik morda odločil drugače. Sicer pa so vsi vpleteni že imeli opraviti s policijo. **Vojko Zakrajšek**

Prijeli združbo, ki se je ukvarjala s tihotapstvom mamil in prevozi ilegalnih migrantov

Zasegli kar 8,6 kilograma heroína

Skupina naj bi bila organizirala tudi prevoz enajstih kilogramov heroína, ki ga je lanskega decembra v Italiji odkrila in prestregla italijanska policija

Kriminalisti Policijske uprave Krško so z zaključno akcijo, v kateri so sodelovali še kriminalisti in policisti iz policijskih uprav Ljubljana, Novo mesto, Koper, Nova Gorica, Celje in Maribor ter iz Generalne policijske uprave, končali večmesečno spremljanje kriminalne združbe, ki se je ukvarjala s tihotapstvom mamil in prevozi ilegalnih migrantov.

Zoper osem prijetih ljudi je bilo odredeno policijsko pridržanje, v ponedeljek in torek pa so bili s kazensko ovadbo privedeni na zaslišanje k preiskovalnemu sodniku okrožnega sodišča v Krškem. Ta je za 30-letnika iz Trebnjega, 32-letnika iz Krškega in 43-letnika iz Idrije odredil pripor, so večeraj sporočili iz PU Krško.

Policisti in kriminalisti so 25. junija na mejnem prehodu Ferne-

tiči prijeli 21-letnika iz Brežic, ki je v osebem vozilu prevažal 8,6 kilograma heroína iz BiH v Italijo. Poleg njega so zaradi suma neupravičene proizvodnje mamil in prometa z njimi ovadili še šest ljudi, in sicer 32-letnika iz Krškega, 30-letnika iz Trebnjega, 22-letnico iz okolice Krškega, 35-letnega državljana Srbije in Črne gore ter dve osebi, katerih identiteta še ni znana.

Združba se je ukvarjala s tihotapstvom mamil iz BiH v Italijo. V policijski preiskavi je bilo ugotovljeno, da naj bi bila skupina tudi organizirala prevoz enajstih kilogramov heroína, ki ga je lanskega decembra v Italiji odkrila in prestregla italijanska policija. V zvezi s tem sta bila dva državljana Slovenije, eden z območja Krškega in eden z območja Sloven-

skih Konjic, že pravnomočno obsojena v Italiji. Prav tako naj bi omenjena skupina organizirala prevoz približno desetih kilogramov heroína v začetku letošnjega junija.

Kriminalisti so podali tudi več ovadb zaradi suma petih kaznivih dejanj prepovedanega prehoda čez državno mejo. Tridesetletnik iz Trebnjega naj bi se bil tako poleg organizacije prevoza mamil ukvarjal tudi s prevozom ilegalnih migrantov čez ozemlje Slovenije, in to na območju Bizeljskega, Maribora, Metlike in Sežane. Za isto kaznivo dejanje je poleg njega ovadenih še sedem ljudi (starih od 21 do 44 let, od tega en državljan Hrvaške) iz Idrije, Grosuplja, Litije, s Ptujja, iz Hrastnika in Trbovelj, so še sporočili iz PU Krško. (čl)

V večini člankov, ki sem jih v času pisanja diplomske naloge prebrala v različnih tiskanih medijih, novinarji najpogosteje poročajo s stališča kazensko-pravnih pojasnil, pri tem pa je opazno zanemarjanje socialno-zdravstvenega pristopa. Novinarji pišejo predvsem o

prekupčevalcih in o količinah zaplenjene droge, odvisnike, njihove stiske in svojci pa so le izjemoma omejeni.

Skozi vse zgoraj naključno izbrane članke se piše o kriminalu, povezanem z drogo. Tako se ustvarja stereotip o kriminalcih med uporabniki drog. Nolimal ugotavlja (Nolimal, 2002:21), da k sreči večina ljudi, ki uživa droge, ne počne stvari, ki jih v svojih zgodbah opisujejo mediji in da je resnica drugačna, kot nam jo ponujajo mediji – zelo majhen odstotek ljudi, ki imajo težave z drogami, se zapleta tudi v kriminalna dejanja. Po drugi strani pa ugotavlja, da velik delež tistih, ki kradejo, kdaj pa kdaj prižge tudi kakšen džoint, vendar njihov glavni problem ni zasvojenost in uporaba drog, pač pa kraja. Kradejo zato, da si potem lahko kaj privoščijo, med drugim tudi kakšno drogo. In tu veliko novinarjev, hote ali ne, te razlike ne upošteva.

5. VPLIV POROČANJA MEDIJEV

Medijske oblike, kot so televizija, film, tisk..., vplivajo na naše razmišljanje in videnje dogodkov. Lahko bi rekli, da množična občila o dogodkih ne le poročajo, ampak sodelujejo v nastajanju podob, ki jih naslovniki dojemajo kot nekaj, kar se je res in točno tako zgodilo. »Da so mediji in z njimi novinarji postali ključni obiskovalci družbene stvarnosti in ne le zavesti o njej, je skoraj že trivialna ugotovitev,« meni Splichal (1994: 1032)

Kot posebej učinkovito ustvarjalko podob omenja Pečjak televizijo, ko pravi: »Televizija vpliva podobno kot hipnoza /.../ V tem stanju je človek močno podvržen sugestiji. Samokontrola oslabi, zato sprejema kot čisto zlato vse, kar vidi in sliši.« (Pečjak, 1994: 146) Ključno vprašanje je, kako medijske podobe dojemajo naslovniki, ali se zavedajo pomena novinarjevega mesta nahajanja in njegovih navad, konstrukcije medijske realnosti pa tudi medijske konstrukcije realnosti. Po ugotovitvah Koširjeve »številne ankete kažejo, da večina uporabnikov naseda občilom in sprejema njihove podobe kot ogledala, v katerih se zrcali svet.« (Košir, 1995: 20)

Novinarji so v življenjskem svetu dejavne osebe. Množična občila so del objektivne dejanskosti družbe, vpletajo pa se tudi v njeno naravo subjektivnega pomena, v procese interpretacij »človeka z ulice«. Sodelujejo pri ustvarjanju tipizacij in utrjujejo kohezivnost vsakdanjega sveta. Lahko sprožijo dogodke ali spremenijo njihov potek. Posredujejo institucionalni svet in ga legitimizirajo. Razširjajo območje posameznikove realnosti.

Vpliv medijev na obnašanje ljudi lahko proučujemo kot dolgoročen ali kot kratkoročen proces. Strokovnjaki posvečajo več pozornosti dolgoročnemu vplivu, vendar ne smemo pozabiti na dejstvo, da ima lahko sporočilo, ki ga posredujejo mediji, v percepciji javnosti tudi takojšnje posledice. Če na primer mediji razpravljajo o določenem vzorcu vedenja pozitivno, dobi ta vzorec v očeh javnosti status legitimnosti in je velika verjetnost, da bodo ljudje svoje vedenje zelo hitro prilagodili temu vzorcu. Ali seveda obratno, če dobi vzorec negativni status, bo v očeh javnosti nelegitimen (Comstock, 1986: 224).

Uletova govori o tem, da je vpliv medijev dvostopenjski. Najprej gre za neposredni vpliv na bralce, poslušalce, gledalce. Ti so potencialni sogovorniki v medosebnih pogovorih. Nato sledi posredni vpliv medijev skozi nadaljnje pogovore bralcev, poslušalcev, gledalcev. V teh pogovorih se še pogloblja vpliv medijev, saj občinstvo razpravlja o temah, ki jih sugerirajo mediji, in tudi na načine, kot jih le-ti podajajo in sugerirajo. Mediji ne spreminjajo neposredno stališč prejemnikov sporočil, temveč se to zgodi šele potem, ko te osebe preverjajo svoja mnenja v referenčnih skupinah: družinah, v krogu prijateljev, sodelavcev (Ule, 2000: 449-450).

Težko je izmeriti vpliv medijev, ki ga imajo na oblikovanje mnenja javnosti. Je pa dejstvo, da mediji s tem, ko postavljajo zadeve kot pomembne, na nek način javnosti predlagajo, o čem naj razmišlja. Mediji torej vplivajo na način, kako bo javnost neko temo sprejela in o njej razmišljala.

Vpliv medijev je sorazmeren s količino informacij, ki jih ljudje sprejemajo. Ta vpliv je težko natančno izmeriti, predvsem zato, ker ljudje informacije selekcioniramo; tiste, ki ne potrdijo našega že obstoječega mnenja, zavržemo. Raziskave kažejo, da nas nevtralne oziroma objektivne informacije ne zanimajo, temveč smo nagnjeni k iskanju subjektivnih in pristranskih informacij. (Comstock, 1986: 214).

Če sporočilo, ki ga posredujejo mediji, pri občinstvu povzroči spremembo vedenja, potem je to zadosten razlog, da lahko govorimo o spremembi mnenja javnosti. Mediji posredno vplivajo na spremembo vedenja že s tem, ko se odločajo, da bodo o določeni stvari pisali. Tako pri občinstvu ustvarijo zanimanje in prepričanje, da je to dogajanje pomembno. Do tistega, kar je pomembno, pa se je treba opredeliti (Pajnik 1998 po: Lemert 1981).

Da so v moderni družbi množični mediji tisti, ki najbolj razširjajo sugestijo in silijo ljudi v posnemanje, je bil mnenja že Trade (cit. po Ule, 1992: 334). Množične komunikacije vsakodnevno udirajo v domove ljudi in jim pravzaprav sugerirajo mnenja. Brez medijev si sodobne družbe ni več moč niti zamisliti. O čem bi ljudje, če ne bi bilo medijev, sploh mislili, kaj bi se pogovarjali, kako bi ravnali?

Fromm (cit. po Košir, 1996: 25) razmišlja, kako bi bilo, če bi za štirinajst dni zaprli vse kinematografe, zaplenili vse televizijske aparate, če bi nehali oddajati radijski sprejemniki in ne bi izšel noben časopis... predvideva, da bi se ljudem zagotovo zmešalo.

Strokovnjaki za marketinško komunikacijo vedo, da je vsako javno imenovanje ali prikazovanje izdelka, vključno s prikazovanjem negativnih stališč do tega izdelka, lahko njegova promocija, še posebej, če je bil izdelek prej ciljni skupini neznan (Pezelj, 2002: 154). Tudi protipropaganda lahko deluje tako, da nekoga, ki ga doslej droga ni zanimala, pahne v skušnjava.

Z dramtiziranjem poročanj o drogah, novinarji posredno vplivajo na starše, jim vzbujajo občutke strahu do droge, in na mlade, ki jih ravno skrivnostne zgodbe lahko privabijo v to, da drogo poskusijo.

Pezelj je mnenja, da izvira negativen vpliv medijev na mnenje javnosti o uporabnikih prepovedanih drog predvsem iz medijskega manipuliranja tako s statističnimi podatki kot tudi z znanstvenimi izsledki. O pozitivnem in hkrati preventivnem dolgoročnem medijskem vplivu bi lahko govorili takrat, ko bi bilo poročanje novinarjev nesenzacionalistično in nemoralistično ter kot tako ne bi še dodatno stigmatiziralo uživalcev drog (Pezelj, 2002: 155).

Mediji so s strani zagovornikov kultivacijske teorije obravnavani kot pomemben člen v verigi socializacije, katera vpliva na prejemnike medijskih sporočil. Ljudje so pogosto izpostavljeni

informacijam, ki jih posredujejo mediji in začnejo dojemati medijsko realnost kot dejansko realnost, dejansko odsliskavo dogajanja v družbi. Mediji vplivajo na navade, prepričanja in sodbe ljudi, ugotavlja Gerbner. Ti vplivi so sicer majhni, vendar zelo pomembni, predvsem takrat, ko analiziramo vedenja ljudi (Gerbner, cit. po Chandler, 1995).

Vpliv medijev je dvostopenjski, sprva so ljudje izpostavljeni informacijam preko časopisov, oddaj na radiu ali televiziji, torej predvsem posredno. Bolj pa so pomembni implicitno prisotni drugi akterji, za katere se domneva, da berejo, gledajo ali poslušajo isto stvar. Posameznik torej v neki javnosti kljub temu, da je denimo osamljen, podlega vplivu množičnih medijev s tem, ko ve, da je medij, ki mu je izpostavljen, na voljo še ogromnemu številu drugih ljudi (Ule, 1992: 348-349).

Mediji sooblikujejo in hkrati spreminjajo družbeno realnost. Tako vplivajo na oblikovanje posameznikove realnosti, saj vse, kar ni dostopno njegovemu izkustvu, lahko dobi prek komunikacije. In tako se skonstruirajo določeni izseki realnosti. Novinarji poročajo o dogodkih, ki so povezani z drogami, ker želijo biti bralci, poslušalci in gledalci o tem obveščeni (Nolimal in drugi, 1996: 148).

Gotovo pa je, da je treba nenehno iskati ravnotežje med komercialno naravnanim prikazovanjem – jasno je, da mediji tovrstne informacije tržijo, ker se pač berejo in gledajo – in nekomercialnim, strokovno poglobljenim obravnavanjem. Pri tem mislim predvsem na odrinjenost socialnih problemov, ki jih je nemalo v tej družbi, pa vendar se v medijih pojavljajo samo sem in tja oziroma zelo poredko.

5.1 Pomen poročanja medijev pri edukaciji prebivalstva o drogah

Za doseg ciljev in namenov izobraževanja o drogah lahko uporabljamo veliko različnih komunikacijskih metod in tehnik, ena od teh je izobraževanje z uporabo tehnike javnih medijev, ki predvideva več metod masovne komunikacije in pristopov (Tul Pucelj, 1995: 25-26):

- medijske kampanje na nacionalni, regionalni in lokalni ravni, predvajanje spotov proti drogi na televiziji in/ali radiu;

- televizijski in radijski programi: serije informacij o drogah, izobraževanje o drogah, predstavitve programov zdravljenja odvisnosti, intervjuji z uporabniki drog, z nekdanjimi odvisniki, s strokovnjaki s področja drog;
- oglasi v časopisih (ali v tedenskih oz. mesečnih revijah);
- revije za mlade, ki na nevsiljiv način nudijo informacije, intervjuje, preventivna in izobraževalna gradiva;
- izobraževalna gradiva z informacijami o drogah se razdeljujejo vsem gospodinjstvom;
- posterji, knjižnice, nalepke, letaki, ki se delijo ljudem na cesti, na postajah, v trgovinskih centrih itd.;
- audio ali audio-vizualni material (audiokasete, zgoščenke, videokasete,);
- informativna služba preko javnih telefonskih števil.

Zagotovo je izbira najprimernejše izobraževalne tehnike ali metode odvisna od ciljev preventivnega programa ali izobraževalne dejavnosti, od ciljne skupine, kateri je program namenjen, in od razpoložljivih sredstev. Predvsem je pomembno na kakšen način želimo vplivati na ciljno skupino, kaj želimo spremeniti, ojačati ali potrditi.

Izobraževanje o drogah, ki uporablja več medijev, ima značilnost kampanje. Medijska kampanja je namenjena osveščanju javnosti o problemu drog in skuša vzpostaviti razmerje med kvaliteto življenja in življenjskim stilom brez zlorabe drog. Dober primer takšne kampanje je škotska kampanja »Be all you can be, choose life, not drugs« (Bodi vse, kar si lahko, izberi življenje, ne drog). Glavna ciljna skupina take kampanje so šolski in izvenšolski otroci, starši in vodilne osebe skupnosti. Za posredovanje sporočil se poslužujejo TV spotov, radijskih reklam, plakatov, letakov, knjižice z informacijami za starše »How to talk with my child about drugs« (Kako naj se s svojim otrokom pogovarjam o drogah). Aktivnosti v podporo kampanje so lahko: tiskovna konferenca na začetku kampanje, članki o izobraževanju o drogah in brezplačne reklame. Glavna značilnost celotne kampanje morajo biti jasna, nedvoumna sporočila ter visoko kvalitetna izobraževalna gradiva, ki predstavljajo izobraževanje o drogah v situacijah, ko prihaja do pritiskov družbe in vrstnikov ter ponuja ustrezne alternative uporabi drog (Buisman v Tul Pucelj, 1995: 53-57).

Znana je vrsta dejavnikov, ki zmanjšujejo verjetnost uživanja drog in so povezani s kulturnimi in pravno-regulativnimi spremembami v naši družbi, kot so ukinjanje oglaševanja alkoholnih

pijač in tobaka ter zviševanje davkov oziroma maloprodajnih cen, dosledno izvajanje zakonov, ki urejajo to področje, pa tudi širitev preventive, na primer v šolah. Drugi pa se nanašajo na lastnosti vsakega posameznika, ki mora v življenju sprejeti tudi odločitev, ali bo posegel po drogah oziroma ali bo droga, potem ko jo bo poskusil, postala njegova redna spremljevalka.

Mediji in novinarji lahko pripomorejo k poučenosti prebivalstva, lahko vzbudijo pozornost za določene probleme v skupnosti in pripomorejo, da se ljudje zavedo posebnih zdravstvenih in socialnih dogodkov in procesov. Pri tem je potrebno izhajati iz teze, da mediji lahko učinkujejo dolgoročno, da lahko načrtno vplivajo na razumevanje družbenih vlog. Dolgoročno lahko proučujejo kakšni so legitimni vzorci obnašanja v družbi in kakšen je legitimen odnos do »drugačnih« posameznikov ter skupin (homoseksualcev, prostitutk, zasvojenih oseb...). V skrajnem primeru lahko na posameznika, ki mu družbenih vzorcev obnašanja ne uspe ponotranjiti, vplivajo tudi destruktivno.

Mediji s svojevrstno organizacijo, vplivom in pomenom lahko sooblikujejo in tudi spreminjajo podsvet z lastnim miselnim stilom. Lahko razširjajo in spreminjajo obseg posameznikove realnosti, saj vse tisto, kar ni dostopno njegovemu neposrednemu izkustvu, lahko dobi le prek komunikacije. Na ta način mediji konstruirajo nekatere izseke realnosti.

Mediji imajo kot različni komunikatorji lahko pomembno vlogo za javnost pri preprečevanju škodljive uporabe alkohola, tobaka, prepovedanih drog in drugih škodljivih substanc.

Potrebno bi bilo ustanoviti lokalne akcijske skupine, ki bi delale v tesni povezavi z mediji, da bi spodbudili prebivalstvo za ustrezno odzivanje na problematiko povezano s prepovedanimi drogami. V Sloveniji sicer že imamo, vendar v majhnem številu, nekaj takih skupin, ki se imenujejo *lokalne akcijske skupine za preventivo zasvojenosti*, vendar ustreznih povezav z mediji še niso uspele vzpostaviti. Sestavljene so iz strokovnjakov in vplivnih ljudi, ki lahko pomagajo vzpostaviti oziroma izpeljati povezavo z mediji. Zelo pomembna sestavina teh skupin je krepitev zavesti o problematiki in širjenju vesti o preventivnih in kurativnih programih (Krek, 1994: 20-32). Ob tesnejšem sodelovanju z mediji bi te lokalne akcijske skupine lahko dajale velik poudarek zdravstveni vzgoji prebivalcev, ki vključujejo vzgojo o drogah.

Samo govoriti in pisati o vzrokih uživanja drog je tvegano. Znanih je veliko dejavnikov, vendar je dejstvo, da nobeden od njih ni nujno prisoten in ne zadosten pogoj, da bi lahko ugotovili, zakaj je nekdo posegel po drogi. Vsak človek je osebnost zase, zato vselej pride do svojstvene kombinacije dejavnikov, ki pojasnjujejo odločitve posameznika. Zato je primerneje govoriti in pisati o razmerah, ki spodbujajo ta proces, in o dejavnikih tveganja, zavoljo katerih je ta proces verjetnejši.

Pri iskanju medijskega zavezništva in podpore pri uveljavljanju zdravja in edukacije prebivalstva o drogah je pomembno razumeti vlogo in naravo novinarskega dela.

5.2 Pomen poročanja medijev pri prevenciji zlorabe drog

V sedemdesetih letih so se strokovnjaki začeli ukvarjati s prevencijo, ki je bila v tistih časih osredotočena izključno na koncepte primarne prevencije, z namenom odvracati neuživalce drog od uvajanja v drogo. Primarna prevencija je bila dolgo časa sinonim za javno izobraževanje o drogah, ki so ga navdihovali koncepti zdravstvene vzgoje in pozneje propagiranja zdravega načina življenja. Poklicno izobraževanje o drogah kot orodje državne politike se je vedno srečevalo s težavami, saj so bila z njim povezana prevelika pričakovanja, poleg tega pa je moralo tekmovati s senzacionalističnimi, posplošenimi, zdravorazumskimi pristopi kot npr. mediji, javno mnenje itd. (Buisman, 1995: 9-11).

V Organizaciji Sveta Evrope in Evropske Unije ter s sodelovanjem UNECSA je v Sofiji leta 1995 potekal seminar, katerega glavni namen je bil prenos zahodnoevropskih izkušenj pri zmanjševanju porabe drog na novinarje in zdravstvene delavce iz vzhodne Evrope. Delo na seminarju je potekalo v dveh skupinah, kjer je prva skupina obravnavala negativne učinke množičnih medijev pri poročanju o socialnih vprašanjih s poudarkom na problematiki drog, druga skupina pa je poudarila prednosti vključevanja množičnih medijev v socialno problematiko s poudarkom na drogah. Prišli so do naslednjih zaključkov (Prassel, 1995: 535-537):

Prva skupina je poudarila naslednje skupne ugotovitve:

- glavne težave izvirajo največkrat iz pomanjkanja tehničnih sredstev in denarja, ki ga imajo na razpolago novinarji, ki pokrivajo področje sociale;
- poudarjeni so bili nerešeno vprašanje etičnega pisanja novinarjev, kriminalizacija uporabnikov drog, banalnost senzacionalističnih člankov, pomen vzpostavljanja prednosti pri pisanju o vprašanjih, povezanih z drogami, skupni problem je tudi postavljanje prispevkov o socialni problematiki v drug plan zaradi njihove nekomercialne narave;
- na koncu je bilo omenjeno tudi nezanimanje urednikov za objavo člankov, ki so s problematiko droge povezani v širšem kontekstu (pisanje o mladinski kulturi, problemu družine, šoli, državni politiki na področju drog...).

Druga skupina pa je prišla do naslednjih zaključkov:

- z obravnavanjem različnih socialnih skupin v specializiranih časopisih, prilogah v dnevnikih, kontaktnih oddajah na televiziji lahko množični mediji ozaveščajo ljudi;
- pomemben vidik ozaveščanja je tudi zmanjševanje dramatiziranja in senzacionalističnega pisanja o drogah;
- poudarjena je vloga novinarja, ki išče vir svojih novic pri znanstvenikih, nevladnih organizacijah in pri samih uporabnikih drog, saj lahko le na tak način pridemo do objektivnega nesenzenzacionalističnega članka ali oddaje;
- mediji lahko pozitivno prispevajo k reševanju vprašanja tudi s pripravo in vodenjem javnih razprav

Novinar in sociolog Alain Wallon je na tem seminarju predstavil delo novinarja na področju preventive. Na vprašanje, kako naj se novinar usmeri na preventivno pisanje o problemu drog, je nanizal tri smernice:

1. Izredno pomemben je neposreden dialog med strokovnjaki, ki se ukvarjajo z zlorabo drog, ter novinarji in uredniki.
2. Kadar novinar ne dobi vseh potrebnih informacij, naj ne objavi ničesar. Na ta način bo naredil manj škode.
3. Novinar mora graditi/dvigovati splošno zavedanje o problematiki drog v javnosti s konstantnim, vendar ne prepogostim objavljanjem. (Prassel, 1995: 535-537).

Nacionalna strategija za področje drog, ki jo je Vlada Republike Slovenije sprejela za obdobje do leta 2008, prinaša številne novosti, med katerimi velja poudariti tudi pomembno vlogo preventive. Ta mora temeljiti na objektivnih, resničnih informacijah, ki obravnavajo to področje. Ena temeljnih ciljev preventive je zato ponuditi ljudem dovolj informacij o tveganjih zaradi uživanja tobaka, alkohola in drugih snovi, ki povzročajo odvisnost. Cilj ni nov; že leta si zanj prizadevajo številne vladne in nevladne organizacije po vsem svetu, ki za posamezne skupine prebivalstva izvajajo dejavnosti, namenjene ozaveščanju in informiranju o posledicah uporabe drog. Med tovrstnimi dejavnostmi še posebej izstopajo medijske kampanje za spremembo družbene zavesti (Pance, 2004: 5)

Knjižica *Preprečevanje uživanja drog in drugih škodljivih snovi v otroštvu*, nas osvešča, kako je pri načrtovanju preventivnih programov pomembno, kakšne cilje si bomo zastavili in kakšno metodo bomo uporabili. Vsekakor je pomembno tudi teoretično ozadje teh programov. Zato je potrebno dobro poznavanje najrazličnejših možnih vzrokov in razvoj zlorabe drog. Danes obstajajo številne teorije, ki poskušajo vsaka iz svojega zornega kota osvetliti in razložiti vzroke za uživanje in zlorabo drog in nam kažejo različne vplivajoče variable, katere naj bi upoštevali v programskih ciljih prevencije. Med številnimi preventivnimi programi, ki jih v tujini uporabljajo, ugotavljajo, da so v praksi najbolj učinkoviti tisti, ki vključujejo kombinacijo različnih metod in strategij, usmerjenih na posameznika, na posameznikove socialne vezi z družino, vrstnike ter širše sociokulturno okolje. Sistemski pristop tako vidi posameznika, njegovo okolje ter širšo družbo med seboj povezano. (1992: 3).

Zanimivo bi bilo ugotoviti in primerjati uspešnost preventivnih programov. Kar pa zagotovo ne bi bilo enostavno. Če hočemo ugotavljati napredek v različnih programih, moramo primerjati s kontrolnimi skupinami. Šele ob primerjavi obeh skupin bi lahko dobili razliko, ki bi pokazala, kolikšen je učinek, t.j. odstotek zmanjšanja pri trenirani skupini. A takih raziskav v slovenskem prostoru na področju uživanja drog nisem zasledila.

V ZDA ugotavljajo, da se v zadnjem času kaže trend upadanja eksperimentiranja z drogo pri šolski mladini. Uspeh za to v največji meri pripisujejo preventivnim šolskim programom, delno tudi vplivu različnih medijev. Pogledi in stališča mladih na drogo so se v zadnjem času bistveno spremenili v smer večje kritičnosti in zavračanja drog. Seveda pa se ob poplavi številnih preventivnih programov v tujini postavlja vprašanje, kako izbrati zares kvaliteten in

učinkovit program in kako ga predstaviti, da bi vanj zajeli zadostno število mladih ljudi. (1992: 5). Nekatere kritike dosedanjih programov izpostavljajo naslednje probleme: preveč mešanih sporočil o drogah, so predragi, preveč komercialni, ignorirajo vlogo staršev in družbe, imajo majhno evaluacijsko vrednost. Zato se v zadnjem času pojavlja vse več epidemioloških študij s tega področja, ki kažejo, kam v bodoče usmeriti sile, da bodo programi še bolj učinkoviti (1992:6).

Vedeti moramo, da ne glede na to, da izhaja veliko različnih zloženek na temo drog, da tovrstne teme na različne načine objavljajo časopisi, radio, televizija, ljudje sprejemajo informacije selektivno. Informacije o raznih programih pomoči pa tudi drugih dejavnosti na področju drog postanejo zanimive šele takrat, ko se pojavi stiska. Ali kot je povedal Polajner na okrogli mizi (Polajner, 2002: 18-19): »...tudi čez deset ali več let bo enako; četudi bomo vsak dan objavljali različne informacije s tega področja, bomo še vedno naleteli na pomemben delež uporabnikov prepovedanih drog, ki bodo tisto informacijo slišali prvič.« Sicer pa to velja tudi za druga področja.

Glede na dejavnike zaščite, ki zmanjšujejo verjetnost uživanja drog, bi bilo potrebno bolj razvijati programe z namenom:

- usmerjanja mladoletnikove radovednosti v pozitivno smer, da bi razvili njegovo raziskovanje in jo usmerili v področja, ki odvrčajo od tveganih vedenj in situacij,
- podpiranja vzgoje o vrednotah in vedenju, ki ceni, spoštuje in razvija odgovoren odnos do svojega zdravja in zdravja skupnosti,
- spodbujanja pozitivne samopodobe oziroma dejavnikov, ki jih mladi potrebujejo za zdrav osebni razvoj,
- razvijanja socialnih veščin, ki bodo mladim pomagale, da se bodo v odnosu do drugih vedli primerno in predvsem samostojno in se tako uspešno izognili pritiskom vrstniških skupin po skupnem uživanju drog, in če je treba, zmogli zamenjati tudi skupino ali prijatelje,
- spodbujanja bogatega in raznovrstnega preživljanja prostega časa, ki bi mladostniku širilo obzorja in odkrivalo nove svetove ter tako pomagalo najti zadovoljstvo, ki ne bo ogrožalo njegovega razvoja; pomagalo pa bi mu ustvariti tudi pozitivne načine zabave na podlagi možnosti, ki mu jih ponuja okolje,

- spodbujanja razumnega izvajanja starševske avtoritete, ki naj otroku in mladostniku omogoči ponotranjiti nekatera sprejemljiva pravila sobivanja in sprejeti vedno večjo odgovornost, tudi v primerih, ko gre za radovednost ali užitek,
- težje dostopnosti drog na družabnih mestih, kjer se gibljejo mladostniki.

Represija, usmerjena proti uživalcem drog, sama ne more pripeljati do uspeha. Poiskati je potrebno motive in vzroke, zakaj ljudje posegajo po drogah. Različnim motivom, vzrokom in vplivom se je mogoče upreti le s pozitivnimi sporočili o možnostih lastnega prispevka vsakogar za izboljšanje kvalitete življenja ter z vzpodbujanjem pozitivne podobe mladih na osnovi vrednot, ki izključujejo potrebo po drogi in ki odklanjanje legalnih in prepovedanih drog negujejo kot posebno vrednoto. Seveda pa se moramo zavedati, da teh ciljev ni mogoče doseči samo po eni poti.

In nenazadnje seveda tudi ustrežnejše poročanje medijev, ki naj morda v središče postavijo človeka in ne zgolj drog.

6. SKLEP

Komuniciranje z javnostjo je izjemnega pomena, saj lahko z njim reguliramo razpoloženje javnosti do pogosto sporne teme – odnosa večinske skupnosti do manjšine, do uživalcev drog. Z lastnim odnosom namreč posegamo v zelo občutljivo področje človeških stisk, motenih človeških odnosov, strahu in bolečin, bolezni, smrti in ljudi z imeni in priimki. Ne moremo ga skrčiti zgolj na poglavje o zaplenjenih kemičnih snoveh in pisati le o skrajnih negativnih pojavih, ki spremljajo njihovo porabo. Tudi tu velja, »da pravica enega seže samo do pravice drugega. Torej tudi pravica do informacije ne sme prizadeti pravice drugega« (Nolimal in drugi, 1996: 150).

Televizija, radio, tisk in internet igrajo pomembno vlogo pri oblikovanju zaznavanj, odnosov in mnenj ljudi, med katerimi je veliko takih, ki so pod močnim vplivom televizije, zdravil, drog. Pogosto so izpostavljeni reklamnim sporočilom, ki jih na primer poskušajo prepričati, naj kupijo določeno zdravilo za preprečitev ali zdravljenje določene bolezni.

Na ljudi vplivajo tudi številni filmi, nadaljevanke in detektivske serije, ki dramatizirajo ali pretirano hvalijo uporabo in uporabnike drog. Taki programi močno učinkujejo na mnenja in obnašanje, česar pa se večina ljudi ne zaveda.

O drogah tisk poroča najpogosteje skozi kazensko-pravno optiko, pri tem pa dogodke opisuje površno in se omejuje le na opis določenega dogodka, medtem ko se le redkeje ukvarja z ozadjem in okoliščinami. Medijska sporočila storilce (odvisnike) največkrat stigmatizirajo in označujejo z bolj ali manj žaljivimi izrazi, pogosto pa bi novinarjem lahko očitali celo nestrokovnost, nizko profesionalno raven in neusposobljenost za poročanje o problematiki drog. Uživalce drog namreč prikazujejo zgolj stereotipno in negativno obarvano, pri tem pa ne upoštevajo globljih razlogov; na primer socialnega izvora in drugih dejavnikov, ki so odločilni za njihovo vedenje in zaradi katerih so morda pričeli droge uživati in storili kaznivo dejanje.

Menim, da novinarji prevečkrat pišejo o tem, kako zasvojenosti, uživalci drog ali kakorkoli jih že poimenujejo, radi napadajo ljudi oziroma kradejo in da je razlog zasvojenost. Pri tem pa premalo upoštevajo tudi druge možnosti, zakaj se to dogaja. Lahko zaradi visokih cen drog,

ponavadi pa je razlog v brezposelnosti. Tak senzacionalen in izkrivljen slog prikazovanja pa rojeva nove brezposelne, kar pomeni, da se problemi v družbi le še poglobljajo. Zaradi takega pisanja postajajo ljudje vse bolj jezni na odvisnike in na ta način pri sebi lažje najdejo opravičilo, da jih še bolj osamijo in izločijo iz svoje sredine, jih še bolj stigmatizirajo, češ, saj tudi v časopisu tako piše. Zagotovo pa je treba zelo jasno povedati, da zasvojenost in potreba po denarju za nakup droge ne more biti opravičilo za nesprejemljivo vedenje, ki na ravni posameznika izključuje njegovo osebno odgovornost. Mogoče izključuje kazensko odgovornost v smislu, da gre za bolezen odvisnosti, ampak osebna odgovornost pač mora biti. Kajti ti ljudje velikokrat imajo možnost, da bi kaj naredili zase, pa je ne uporabijo, ne izkoristijo. Zgolj izgovori, češ, saj so zasvojeni in jim je zaradi tega dopuščeno vse, saj bi vsakršno kritiziranje pomenilo že stigmatiziranje,...ipd., se mi zdijo neka lažna humanost.

Novinar bi moral pri svojem delu nujno upoštevati poleg standardov poklicne etike in omejitev, ki jih nalaga ustava ter ustrezni zakoni in predpisi, tudi splošne smernice, ki naj bi pripomogle k čimbolj korektnemu informiranju.

Pisanje bi moralo biti brez prvin senzacionalizma in bi se moralo omejiti le na tisto, kar je za javnost pomembno. Izogibati bi se morali bučnim naslovom in izrazom. Pisanje naj ne bi zbujalo med bralci močnih čustev, po drugi strani pa ne bi smelo puščati bralca neprizadetega. Poročanje o dogodkih bi morali pisci komentirati in ne le posredovati gola dejstva, brez kakršnegakoli pojasnila ali vzgojne note. Pisanje o domnevnih storilcih pa bi moralo biti tako, da ne bi omogočalo identifikacije storilcev, še zlasti ne mladoletnikov.

O drogah in o problemih, povezanih z drogo, bi morali poročati strokovno usposobljeni novinarji. Novinarji, ki se ukvarjajo s tovrstnim poročanjem, bi morali imeti temeljna znanja s področja problematike drog, preventive in kurative. Napačne novice so namreč pogosto plod neznanja in nestrokovnosti novinarjev. Odgovora, kako pristopiti k načrtnemu izobraževanju novinarjev, sicer ne vem in se tudi bojim, da bi bila tovrstna pobuda lahko razumljena kot prodajanje neke slike, ki je nerealna. Se mi pa zdi smiselno vabiti novinarje na razne dogodke (seminarje, konference), ko gre za področje izobraževanja o drogah. Tudi sporočila za javnost so ena od možnosti za boljši pretok informacij na kateremkoli področju od preventive do zdravljenja.

Najpomembnejša preventivna sredstva, s katerimi razpolagamo, so uravnotežena nadzorna politika za omejevanje dostopnosti substanc, informiranje in izobraževanje za odvrčanje od zlorabe drog ter obravnava in skrb za razreševanje problemov zlorabe drog. Izobraževanje z uporabo javnih občil ima potencialno širši domet učinkovanja na javnost. Poudariti pa je treba, da je odnos med virom (izobraževalcem ali izobraževalno organizacijo) in ciljno skupino pogosto precej šibek. V teh okoliščinah je diskusija s ciljno skupino o socialnih normah in obnašanju skoraj nemogoča, tako da od izobraževanja preko javnih občil ne moremo pričakovati velikih sprememb v odnosih in obnašanju. Po drugi strani pa se lahko javnih občil poslužujemo s ciljem, da pri ljudeh okrepimo zavest o obstoju problemov z drogo. Zato je potrebno, da jim posredujemo korektne informacije, novice o novejših metodah zdravljenja in socialne rehabilitacije in ugotovitve raziskovalcev tega področja. Druga pomembna funkcija javnih občil je lahko podpora dejavnostim izobraževanja o drogah, ki so se začele v neki skupnosti. Mediji lahko posredujejo informacije o teh dejavnostih, intervjuje s ključnimi osebami v programu ter beležijo mnenja voditeljev skupnosti o izobraževalnih programih.

Preventivno izobraževanje v kakršnikoli obliki, ki je namenjeno preprečevanju zlorabe drog, je učinkovito le, če ga razumemo kot dejavnost, družbeni proces ter če ga izvajamo načrtovano in sistematično. Cilj prevencije moramo postaviti v okvire, ki so stvarni za posameznika in za širšo družbo, ter v okvire možnosti, ki jih nudi dano okolje in različni življenjski stili. Le z dobro in skrbno pripravljenim preventivnim programom, z jasno oblikovanimi in dosegljivimi cilji, izbranimi tehnikami in realističnim načrtovanjem bo dosežen učinkovit izobraževalni program.

Predsodki, stereotipi, pravila, prepričanja in pričakovanja obvladujejo komunikacijo znotraj odnosnega sistema in tako vplivajo na odnos posameznika do drog. Na oblikovanje takšnega pojavnosti vplivajo tudi mediji, ki uporabljajo moč sugestije. Doze sugestij, ki jih sprejemamo, pa nas pripravijo na pretiravanje v sodbah in čustvih. Raziskovalci medijskih sporočil pravijo, da informacije padejo na plodna tla takrat, ko je bistvo nekega sporočila skladno z našimi predstavami. Torej smo mi tisti, ki izbiramo informacije, s katerimi soglašamo, in bodo naša mnenja o drogah in njenih uporabnikih še bolj utrdile. Sami odločamo, kako bomo podane informacije vrednotili, ali bomo uporabnike drog vključili v naše življenje ali izključili. To pa je tudi vprašanje, ki je hkrati znanstveno, moralno in politično in je vredno široke razprave. Družbeni ideali, ki stojijo za preventivnimi strategijami, ostajajo pogosto neizraženi,

najverjetneje zato, ker bi vsaka razlaga razkrila razlike v mnenju. Teh razlik pa ni lahko uskladiti s prevladujočo odločenostjo večine, da »se bori proti zlu«, ki ga predstavlja droga. Menim, da bi bilo potrebno sprožiti veliko javno razpravo o metodah, ciljih ter moralnih in političnih izbirah, na katerih temeljijo preventivni programi. Razprava bi omogočila premik, ki je potreben, da bi bila prevencija z izobraževanjem bolj učinkovita in demokratična.

Medijske kampanje so lahko še kako smiselne, saj vplivajo na odnose in prepričanja v zvezi z zlorabo drog ter zmanjšujejo možnost, da se bodo mladi kdaj odločili za uporabo drog. Da pa bi dosegli ta cilj, moramo uporabiti primeren medij, preko katerega bodo posredovana jasna in nedvoumna sporočila.

Težko je izmeriti vpliv medijev, ki ga imajo na oblikovanje mnenja javnosti. Gotovo pa mediji s tem, ko poročajo o nečem kot pomembnem, na nek način javnosti sugerirajo, o čem naj razmišlja. Če sporočilo, ki ga posredujejo mediji, povzroči spremembo vedenja, je to zadosten razlog, da lahko govorimo o vplivu medijev na spremembo mnenja javnosti. Zaradi pogoste izpostavljenosti medijskim informacijam začno ljudje medijsko realnost velikokrat sprejemati kot dejansko realnost oziroma kot verodostojno odslikavo dogajanja v družbi. Na nek način bi lahko medijsko realnost označili kot sanjsko konstrukcijo, ki spodbuja beg iz vsakdanjega resničnega življenja in vodi proč od odgovornosti. Lažje je namreč lagodno sprejemati kakor kritično ovrednotiti novinarska sporočila.

Ne gre se več sprenevedati. Mediji danes objavljajo predvsem vsebine, ki se dobro berejo in ki dvigujejo rating, torej branost, gledanost, poslušanost nekega medija. Prispevki, ki nimajo ratinga, praktično vedno težje najdejo prostor v kateremkoli mediju. Pravzaprav smo vsi odvisni od tega, kako se medij prodaja. Za teme, ki se jim je včasih reklo družbeno koristne, je prostora vedno manj, še sploh, če niso narejene v skladu z današnjimi potrebami. Najbrž je to eden poglobitnih vzrokov, da je podoba ljudi, ki so odvisni od prepovedanih drog, v naših medijih pač takšna, kakršna je, morda je treba temu dodati še pogosto preveč površno poročanje o dogodkih, povezanih s temi ljudmi.

Odrpto ostaja tudi vprašanje, kako z informacijami priti na rob družbenega dogajanja odrinjene skupine ljudi, kot so uporabniki prepovedanih drog. Mislim, da je tukaj še veliko prostora, kjer mediji lahko pomagajo, seveda v sodelovanju s strokovnjaki na tem področju. Predvsem v prihodnje vidim dve ključni usmeritvi te skupne naloge: prva je ustrezna

vzpostavitev dialoga med strokovnjaki na področju drog in novinarji oziroma uredniki, druga pa je hkrati tudi opozorilo, da je včasih bolje česa ne zapisati, kot pisati narobe, brez objektivno preverjenih podatkov in informacij s tega področja. Novinarji morajo graditi zavedanje o drogah v javnosti predvsem na objektivnih in zanesljivih podatkih, ker sicer lahko naredijo veliko škodo. Seveda pa so strokovnjaki prvi poklicani za to, da zagotovijo stvarne podatke in jih tudi pravilno interpretirajo. Šele ob tej predpostavki se bo v prihodnje lahko celovito razpravljalo o primerno osveščeni javnosti in vlogi, ki so jo pri tem imeli mediji.

Za konec naj ponazorim razliko med presojanjem človeka in presojanjem dejanja; če odvisnik krade, lahko presodimo, da je to dejanje z moralnega vidika slabo, ne moremo pa soditi človeka niti presoјati človekove odgovornosti, kajti le-to bi pomenilo, da bi si nadelo vlogo nekoga »višjega«, kar pa z nobenega vidika ni sprejemljivo. Po drugi strani pa, če ne bi mogli presoјati pravilnosti oziroma nepravilnosti nekega dejanja, bi to pomenilo konec vsake objektivne moralnosti. Zato se prav tako ne smemo prepustiti mnenju, da ni ničesar objektivno napačnega oziroma pravičnega in da je vse odvisno od našega gledanja.

7. SEZNAM LITERATURE

A., V. (2005): «Preprodajali mamila». V: Slovenske novice, 28.06.2005, str.7

Barber, G.James (1997): Socialno delo na področju zasvojenosti. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve

Black, Jay, Bob Steele, Ralph Barney (1993): Doing Ethics in Journalism: A Handbook with case Studies. The Sigma Delta Chi Foundation and the Society of Professional Journalists, Greencastle, Ind.

Bulatović, Ida (2000): »Pot v odvisnost.« V: Mladostnik in zloraba drog, Zbornik strokovnih prispevkov srečanja. Maribor: Zavod za zdravstveno varstvo Maribor

Buisman, Wim R. (1995): »Izobraževanje o drogah: Programi in metodologija – pregled možnosti za prewencijo zlorabe drog.« V: Mreža drog, 4, 7-53. Ljubljana: Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela

Dekleva, Bojan (1999): Ekstazi in plesne droge. Viva 58: 12-18, Ljubljana

Chandler, Daniel (1995): Cultivation theory.

<http://www.aber.ac.uk/dgc/cultiv.html>.

Comstock, George (1986): Public communication and behavior, Academic press inc., London

Čuk Rupnik, Jasna (2001): »Nevrobiološki vidiki odvisnosti.« V: Odvisnosti, leto II,štev. 1-2, 12-15. Ljubljana: Ustanova Odsev se sliši

Erjavec, Karmen (1999): Novinarska kakovost. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Fink, Conrad C. (1988): Media Ethis: In the Newsroom and Beyond. McGraw-Hill Book Company, New York

Flaker, Vito (2002): Živeti s heroinom II.: H konstrukciji zmanjševanja škode. Ljubljana: Založba Cf

Fojan, Dragica (1999): »Droga kot argument za kar koli«. V: Socialno delo, 38, 4-6, 241-253. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo

Grebenc, Vera (2001): »Ekspertiza na podlagi izkušnje in prepovedana vednost v pripovedih uživalcev drog.« V: Socialno delo, 40, 2-4: 105-117. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo

Grebenc, Vera (2003): Zmanjševanje socialne škode povezane z uživanjem drog in iskanje odgovorov v skupnosti. Magistrska naloga, Ljubljana: 2003

K. Č (2005): »Zasegli kar 8,6 kilograma heroina«. V: Večer, 30.06.2005, str.21

Kastelic, Andrej (1999): Mladostnik in droga. Ljubljana: Domus

Kaštrun, Bojan (2005): »Mamo zadavili mamila in psiha«. V: Slovenske novice, 07.06.2005, naslovna stran

Kodeks novinarjev Republike Slovenije (1991). Društvo novinarjev Slovenije

Košir, Manca (1993): »The Ethical dimensions of the Presentday Journalism.« V: Journalism and the New Worlds of Communication, 2-8. Osijek: Medijski centar Glas Slavonije

Košir, Manca (1993 a): »Slovenski dnevnik v luči kodeksa novinarjev RS.« V: Teorija in praksa, 30, 11-12. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Košir, Manca (1995): Čas množičnih občil. V: Ampak, Nova revija 14, 158, str. 20-25

Košir, Manca (2003): Surovi čas medijev. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Košir, Manca, Rajko Ranfl (1996): Vzgoja za medije. Državna založba Slovenije, Ljubljana

Krampač, Igor (2000): »Maribor za življenje brez odvisnosti.« V: Mladostnik in zloraba drog, Zbornik strokovnih prispevkov srečanja. Maribor: Zavod za zdravstveno varstvo Maribor

Krek, Milan (1994): »LAS-lokalna akcijska skupina.« V: Mreža drog št. 3, Ljubljana: Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela

Krek, Milan (2003): »Več avtonomnosti.« V: Odmevi. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za droge

Krek, Milan (2003 a): »Kaj naj bi storili v Sloveniji, da bi zmanjšali škodljivo rabo drog.« V: Preprečimo odvisnost od kajenja, alkohola, drog, hranjenja, dela, iger na srečo... . Ljubljana: Društvo za zdravje srca in ožilja Slovenije

Lambeth, Edmund (1992) Committed Journalism: An Ethic for the Press. Druga izdaja, Bloomington in Indianapolis: Indiana University Press

Lovišček, Patricija (1995): »Družina, prijatelji, življenjska pričakovanja in uporaba drog,« str.12-22. V: Mreža drog, števil.1. Ljubljana: Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela

Mal. Domen (2005): »Ljubljana: Raj za narkomane.« V: Več, tednik časopisne hiše Delo, 01.07.2005, str.15.

Merc, Božidar (1995): »Kriminološki vidiki odvisnosti«, str.58-99. V: Merc, Božidar (1995): Odvisnost-družbeni problem včeraj, danes in jutri, Zbornik razprav, Založba Obzorja Maribor

Nolimal, Dušan, Zala Volčič, Igor Prassel, Vladimira Rejc (1996): »Droge in mediji«, str. 148-156, v Nolimal, Dušan, Vladimira Rejc (1996): Pogovori o drogah, Reprstudio S, Ljubljana

Nolimal, Dušan, Rejc Vladimir (1997): »Droge, novinarji in mediji.« V: Zdravstveno varstvo 36: 191-192. IVZ, Ljubljana

Nolimal, Dušan, Kostnapfel, Tatja, Frankič, Darja (1998): »Predgovor.« V: Govorimo o drogah: temeljna dejstva, 3.izdaja. Ljubljana: Reprstudio S

Nolimal, Dušan (2001): »Zbiranje informacij in ocena problematike rabe drog pri posamezniku, v družini in na lokalni ravni: vloga zdravstvenih delavcev.« V: Odvisnosti, leto II.,štev.1-2, 16-21. Ljubljana: Ustanova Odsev se sliši

Nolimal, Dušan (2002): »Dušan Nolimal«. V: Odmevi: Vpliv medijev na oblikovanje podobe uporabnikov drog v javnosti (okrogla miza). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za droge Republike Slovenije

Pajnik, Mojca (1998): Vpliv medijev na oblikovanje mnenja javnosti o uporabnikih prepovedanih drog. Diplomaska naloga, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Pajnik, Mojca (2002): »Zapoznili dinozavri prve generacije, roparji, razbojniki, smrdljivci...«. V: Odmevi: Vpliv medijev na oblikovanje podobe uporabnikov drog v javnosti (okrogla miza). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za droge Republike Slovenije

Pance, Milka (2004):« Uvodnik.« V: Droge, Tvoj vodnik, Več informacij-manj tveganj. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za droge

Pečjak, Vid (1994): Psihologija množice. Samozaložba, Ljubljana

Pezelj, J. (2002): Nevarna prepoved. Samozaložba, Ljubljana.

Polajnar, Bogdan (2002): »Ko bi vedeli...«. V: Odmevi: Vpliv medijev na oblikovanje podobe uporabnikov drog v javnosti (okrogla miza). Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad za droge Republike Slovenije

Poler, Melita (1996) Etika nove dobe – Kant in novinarska etika. Magistrsko delo, Fakulteta za družbene vede

Poler, Melita (1997): Novinarska etika. Ljubljana: Magnolija d.o.o.

Prassel, Igor (1995): »Povpraševanje po drogah: vloga množičnih medijev.« V: Teorija in praksa, 32, 5-6: 535-537. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Ramovž, Janez (1995): Slovenska sociala med včeraj in jutri. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka

Ramovž, Janez (1999): Slovar socialno alkohološkega izrazja. Ljubljana: Inštitut Antona Trstenjaka

Sedmak, Marjan (1996): »Urnaganje in samournaganje, svoboda tiska: pravica in odgovornost,« str. 41- 62. V: Sedmak, Marjan (1996): Mediji, etika in deontologija. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Splichal, Slavko (1990): »Nova evropska komunikacijska in informacijska ureditev.« V: Teorija in praksa, 27, 6-7, str. 775-780. Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Splichal, Slavko (1992): Izgubljene utopije? Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana

Splichal, Slavko (1994): »Mediji na pohodu, Civilna družba in globalne spremembe javnosti,« Intervju. V: Javnost /The Public, 1, 1-2, str. 7-21

Sparks, Colin (1995): »The Media as a Power for Democracy.« V: Javnost /The Public, 2, 1, str. 45-59

Stefanoski, Peter (1996): »Socialno delo, ki akceptira uživanje drog.« V: Socialno delo 35, 4. Ljubljana: Visoka šola za socialno delo

Tomori Žmuc, Martina (1992): »Neškodljivega uživanja drog ne poznam.« V: Pogovori o drogah, str. 80-82. Ljubljana: Reprostudio S

Tomori Žmuc, Martina (1995): »Mladostnik in droga-tvegano iskanje.« V: O problemih uničevalnosti in samouničevalnosti pri mladih na Slovenskem, str. 48-74. Priročnik prvega cikla seminarjev. Ljubljana

Tomori Žmuc, Martina (2000): »Odvisnost kot poizkus reševanja notranjega ravnovesja.« V: Odvisnosti, 1, 1-2: 8. Ljubljana: MZZ

Tul Pucelj, Radojka (1995): »Izobraževanje o drogah: programi in metodologija – pregled možnosti za prevencijo zlorabe drog« (Wim R. Buismana (1995): prevod publikacije »Drug education: programmes and methodology – An overview of opportunities for drug prevention«. Pariz: UNESCO). V: Mreža drog št.4., str. 7-58. Ljubljana: Društvo za razvijanje preventivnega in prostovoljnega dela

Ule, Mirjana (1992): »Narkomanija pri mladih – razpadni produkt mladinskih subkultur?« V: Droge na tehničnici, Časopis za kritiko znanosti, št. 147-147, str. 37-44

Ule, Nastran (2000): Temelji socialne psihologije, Zbirka Alfa. Znanstveno in publicistično središče, Ljubljana

Umjenovič, Sladžan (2005): »Mar mladi Albanci obvladujejo kranjsko podzemlje?«, V: Večer, 09.07.2005, str.12

Vest, Jure (2005): »Albanec s heroinom«. V: Slovenske novice, 13.06.2005, str.7

Vidic, Jana (1996) Moralne dileme sodobnega novinarstva. Diplomaska naloga, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

Vodopivec, Katja (1990): Poročanje o sredstvih javnega obveščanja o kiminaliteti in drugih odklonskih pojavih, Javno mnenje in represija. Ljubljana

Zadel, Aleksander (1996): »Bolezni odvisnosti.« V: Zbornik prevodov. Koper: Zavod za zdravstveno varstvo Koper

Zakrajšek, Vojko (2005): »Samo eden za zapahi«. V: Slovenske novice, 17.06.2005, str. 4

Živojinovič, Bojana (1990): Profesionalizacija novinarstva. Diplomaska naloga, Ljubljana: Fakulteta za družbene vede

(1999): Imam težave z drogami! Kam po pomoč? Vodič po programih. Ljubljana: Vlada Republike Slovenije, Urad Vlade Republike Slovenije

(1992): Preprečevanje uživanja drog in drugih škodljivih snovi v otroštvu. Ljubljana: Svetovalni center za otroke, mladostnike in starše